

ГРАД УЖИЦЕ

ПРОГРАМ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ГРАДУ УЖИЦУ ЗА ПЕРИОД 2021–2023. ГОДИНУ

Ужице, 2021. године

САДРЖАЈ

1	УВОД	4
1.1	Консултације са заинтересованим странама и циљним групама	6
1.2	Спровођење јавне расправе	6
2	ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И ПРАВНИ ОКВИР РЕЛЕВАНТАН ЗА ЛАП ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	7
3	ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	9
3.1	Кључни налази ех-post анализе претходног ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом	9
3.2	Општи подаци о општини/граду	9
3.2.1	Географски подаци	10
3.2.2	Демографски подаци	10
3.2.3	Образовање	11
3.2.4	Запосленост и незапосленост	12
3.2.5	Социјална заштита	15
3.3	Анализа проблема	15
3.3.1	Пристапачност	15
3.3.2	Партиципација	20
3.3.3	Социјална инклузија	22
3.4	SWOT анализа	31
3.4.1	Пристапачност	31
3.4.2	Социјална и здравствена заштита	32
3.4.3	Образовање	33
3.4.4	Запошљавање	33
3.4.5	Партиципација, равноправност и недискриминација	34
4	ОПИС ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ	35
4.1	Визија	35
4.2	Опис промене која ће се остварити применом Програма	35
4.3	Опис заинтересованих страна	35
5	ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	36
5.1	Општи циљ	36
5.1.1	Анализа опција за остварење циља	36
5.2	Посебни циљеви, мере и анализа њихових ефеката	37

5.2.1	Посебан циљ 1: Уклањање баријера које отежавају инклузију особа са инвалидитетом _____	37
5.2.2	Посебан циљ 2: Унапређење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом _____	38
5.2.3	Посебан циљ 3: Укључивање особа са инвалидитетом у све аспекте друштвеног живота у заједници _____	38
6	АКЦИОНИ ПЛАН _____	40
7	ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА _____	50
8	ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНАКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ _____	53
8.1	Поступак спровођења и одговорност актера _____	53
8.2	Вредновање учинка и извештавање _____	54
9	ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА _____	55
10	ПРИЛОЗИ _____	56
10.1	ПРИЛОГ 1 – Статистички подаци који су коришћени у опису стања _____	56

1 УВОД

У Републици Србији се већ дуги низ година спроводи процес опсежних реформи у свим областима друштвеног живота уз истовремено усклађивање националног законодавства са стандардима Европске уније (ЕУ). Тако су и у области унапређења положаја особа са инвалидитетом, у најширем смислу, до сада извршени значајни помаци, али имајући у виду да бројни ризици социјалне искључености особа са инвалидитетом имају тенденцију умножавања, потребно је, применом мултидисциплинарног и мултисекторског приступа, константно деловати предузимајући различите активности како би се ови ризици свели на најмању меру. Имајући у виду сталну потребу за унапређењем положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, Влада Републике Србије је у марту 2020. године донела *Стратегију унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године*¹ (у даљем тексту: *Стратегија*). Циљ *Стратегије* јесте побољшање свеукупног друштвеног и економског положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији и њихово равноправно учешће у друштву, путем уклањања препрека у области приступачности, партиципације, једнакости, запошљавања, образовања и обуке, социјалне заштите, здравства и других аспеката који доприносе изједначавању њихових могућности и остваривању инклузивне једнакости.

Локалне самоуправе располажу механизмима на основу којих могу да управљају и спроводе инклузивне јавне политике, а осим тога *Закон о локалној самоуправи* их обавезује да обезбеђују остваривање посебних потреба особа са инвалидитетом и заштиту права осетљивих група.

У *Програму за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023. године* (у даљем тексту: *Програм*) даје се сажет преглед стања, а путем дефинисања општег и посебних циљева одређују се основни правци деловања ради остваривања равноправности, спречавања дискриминације, поштовања достојанства и стварања услова да особе са инвалидитетом на равноправној основи уживају сва људска права и основне слободе и активно учествују у свим областима друштвеног живота. У њему и припадајућем акционом плану су дефинисане мере и активности које је потребно спровести како би се побољшао садашњи положај особа са инвалидитетом.

Израда овог *Програма* реализована је у оквиру пројекта „Подршка унапређењу социјалног укључивања у Републици Србији“, фаза 3. који спроводи Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва а финансира се средствима донације Швајцарске Конфедерације путем Швајцарске агенције за развој и сарадњу (СДЦ). СДЦ пружа подршку Влади Републике Србије да унапреди процес социјалног укључивања у Републици Србији. Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва је надлежан за јачање капацитета Владе да развија и спроводи политике социјалног укључивања засноване на примерима добре праксе ЕУ. Такође, Тим пружа подршку Влади да координира, прати и извештава у вези са активностима у области социјалног укључивања.

СДЦ од 2009. пружа подршку Влади Републике Србије да унапреди процес социјалног укључивања у Републици Србији. Фазе 1 (2009–2013) и 2 (2013–2017) имале су кључну улогу у подизању свести Владе Републике Србије о сиромаштву и социјалној искључености и унапређењу њених капацитета за предузимање мера на њиховом сузбијању. Током фаза 1 и 2 остварени су следећи кључни резултати на нивоу исхода: успостављање Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва 2009. године; квалитетнији национални стратешки оквир који боље одражава потребе социјално искљученог становништва; оснажена социјална димензија процеса европских интеграција; унапређени национални механизми за праћење и извештавање; побољшани капацитети националних и локалних институција за координацију јавних политика; увођење иновативних инструмената за процену утицаја јавних политика на социјално искључен

¹ "Службени гласник РС", број 44 од 27. марта 2020.

егрупе; јак осећај власништва над процесом социјалног укључивања код доносилаца одлука и ширег круга заинтересованих актера; промовисање иновација у јавним политикама на локалном нивоу. Трећом фазом програма оперативно управља Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва при Кабинету председнице Владе као главног корисника програма у Влади Републике Србије. У реализацији фазе 3, Тим промовише иновативне облике дијалога са партнерима и корисницима и тако повећава одрживост реформи и жељених промена у друштву. Жељене промене су груписане и формулисане у три главна исхода окренута ка носиоцима дужности, односно крајњим корисницима: 1) Релевантне националне и локалне институције делотворније примењују одабрана начела доброг управљања (са акцентом на партиципацији, једнакости и недискриминацији) приликом остваривања приоритета социјалног укључивања у складу са међународним стандардима, у областима јавних политика које су повезане са социјалним укључивањем (социјална заштита, образовање, здравље, запошљавање и становање); 2) Институције на локалном нивоу у циљаним општинама боље одговарају на потребе сиромашних и социјално искључених грађана, и 3) Особе у стању социјалне искључености (жене, млади, Роми/киње, мигранти и особе са инвалидитетом, посебно у руралним и изузетно сиромашним подручјима) оснажене су кроз подршку окружења да користе квалитетне, интегрисане и инклузивне услуге социјалне заштите, образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања.

Градско веће града Ужица је на седници одржаној 09.9.2020. године донело Одлуку о приступању изради Програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом за период 2021-2023. године, а градоначелница је Решењем бр. 55-356/20-1 од 10.9.2020. именовала Слободана Грбића, члана Градског већа за област социјалне политике, за координатора процеса израде Програма, а Решењем бр. 55-356/20-2 од 10.9.2020. формирала Радну групу задужену за израду наведеног документа, и то у следећем саставу:

- Координатор Радне групе – Небојша Сарван, Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности;
- Марија Синђић, представница Центра за социјални рад Ужице;
- Јеленка Миливојевић, представница Националне службе за запошљавање – Филијала Ужице;
- Јелена Павловић, представница Школске управе Ужице;
- Вера Зарић, представница Дома здравља Ужице;
- Предраг Бакић, представник локалне организације особа са инвалидитетом, „Удружење дистрофичара Златиборског округа“, Ужице

Током израде овог документа спроведени су следећи кораци: припремљена је ситуациона анализа са SWOT анализама за следеће области: 1) приступачност, партиципација, равноправност и недискриминација, 2) социјална и здравствена заштита; 3) образовање и запошљавање. Утврђена је визија, општи циљ и посебни циљеви, идентификоване су мере и активности које доприносе остварењу утврђених циљева, а такође, за сваку од активности утврђени су носилац и партнери, временски оквир, потребна финансијска средства по изворима и годинама. За сваки од циљева (за општи и посебне циљеве), као и за мере утврђени су индикатори и дефинисане њихове базне и циљне вредности, као и извори верификације.

Због специфичности услова у којима је процес припреме документа јавне политике реализован, услед епидемије Ковид 19, Радна група је одржавала састанке и консултације коришћењем различитих канала комуникације. Одржани су следећи састанци, радионице и догађаји:

- Уводна радионица за чланове Радне групе – одржана је 22.9.2020. године коришћењем онлајн платформе. Том приликом је усаглашена методологија за израду Програма и договорен временски оквир и план активности;
- Радионица за развој ситуационе анализе са SWOT анализом - одржана је 21.10.2021. године у Ужицу. На овој радионици урађене су SWOT анализе за следеће области: 1) приступачност; 2) социјална и здравствена заштита; 3) образовање; 4) партиципација, равноправност и недискриминација; и 5) запошљавање; и идентификована кључна питања којима Програм треба да се бави.
- Радионица за дефинисање визије, општег циља, посебних циљева и мера – која је одржана 22.01. 2021. године коришћењем онлајн платформе. Том приликом дефинисана је визија, усаглашени су општи циљ, посебни циљеви и мере.
- Радионица за израду акционог плана – која је одржана 23.02.2021. године у Ужицу. Том приликом су дефинисане активности/пројекти за мере које су утврђене у оквиру сва три посебна циља
- Радионице за дефинисање осталих елемената Програма (оквира за спровођење, праћење спровођења и вредновање учинка Програма, финансијски оквир Програма и др.) одржана је 09.4.2021. године у Ужицу.

1.1 Консултације са заинтересованим странама и циљним групама

Процес израде *Програма* подразумевао је тзв. "партиципативни приступ". У изради су учествовали представници институција и организација цивилног друштва. Између осталог, примењено је и **начело јавности и партнерства**, које подразумева да се јавне политике утврђују у оквиру транспарентног и консултативног процеса, односно да се током израде и спровођења планских докумената, као и анализе ефеката и вредновања учинака јавних политика, спроводи транспарентан процес консултација са свим заинтересованим странама и циљним групама.

Услед пандемије организовани су појединачни састанци у току консултативног процеса и то са представницима 12 удружења ОСИ из Ужица у периоду од октобра 2020. године до априла 2021. године.

Том приликом представљени су проблеми и потребе циљних група, које су комплементарни са дефинисаним циљевима и мерама Програма. Предложене су активности које доприносе решавању идентификованих проблема.

1.2 Спровођење јавне расправе

Јавна расправа је спроведена од 20. маја до 14. јуна 2021. године.

Програм за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023. године усвојен је од стране Скупштине града Ужица2021. године

Напомена: Све формулације у овом документу употребљене у мушком роду односе се на особе оба пола, и обрнуто.

2 ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И ПРАВНИ ОКВИР РЕЛЕВАНТАН ЗА ЛАП ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

У Републици Србији се већ дуги низ година спроводи процес опсежних реформи у свим областима друштвеног живота уз истовремено усклађивање националног законодавства са стандардима Европске уније. Тако су и у области унапређења положаја особа са инвалидитетом, у најширем смислу, до сада извршени значајни помаци, али имајући у виду да бројни ризици социјалне искључености особа са инвалидитетом имају тенденцију умножавања, потребно је, применом мултидисциплинарног и мултисекторског приступа, константно деловати предузимајући различите активности како би се ови ризици свели на најмању меру.

Имајући у виду сталну потребу за унапређењем положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, Влада Републике Србије је у марту 2020. године усвојила *Стратегију унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године* (у даљем тексту: *Стратегија*).

Циљ *Стратегије* је побољшање свеукупног друштвеног и економског положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији и њихово равноправно учешће у друштву, путем уклањања препрека у области приступачности, партиципације, једнакости, запошљавања, образовања и обуке, социјалне заштите, здравства и других аспеката који доприносе изједначавању њихових могућности и остваривању инклузивне једнакости. Како би се остварио овај општи циљ, у *Стратегији* су дефинисана следећа три посебна циља:

1. Повећана друштвена инклузија особа са инвалидитетом;
2. Обезбеђено уживање права особа са инвалидитетом на пословну способност и породични живот на равноправној основи са другима и ефикасна заштита од дискриминације, насиља и злостављања;
3. Системско увођење перспективе инвалидитета у доношење, спровођење и праћење јавних политика.

У *Стратегији* се даје сажет преглед стања, а путем дефинисања општег и посебних циљева одређују се основни правци деловања ради остваривања равноправности, спречавања дискриминације, поштовања достојанства и стварања услова да особе са инвалидитетом на равноправној основи уживају сва људска права и основне слободе и активно учествују у свим областима друштвеног живота. Побољшање свеукупног друштвеног и економског положаја особа са инвалидитетом захтева да сви друштвени актери активно учествују у реализацији циљева *Стратегије* и спровођењу мера и активности предвиђених акционим планом који прати ову стратегију.

Јединице локалне самоуправе су препознате међу учесницима у спровођењу следећих мера *Стратегије*:

- 1) Укључивање особа са инвалидитетом у политички, јавни, културни, образовни и спортски живот у заједници;
- 2) Побољшање квалитета живота особа са инвалидитетом и усвајање програма деинституционализације, уз обезбеђивање адекватне подршке за живот у заједници и породици, укључујући и развој услуга подршке за самостални живот у заједници;
- 3) Јачање партнерства са организацијама особа са инвалидитетом у свим областима и на свим нивоима;

- 4) Подизање степена информисаности јавности о правима особа са инвалидитетом и баријерама са којима се суочавају у остваривању права и унапређивање позитивне слике о особама са инвалидитетом као титуларима свих људских права;
- 5) Обезбеђење адекватне додатне подршке из система образовања, здравља и социјалне заштите деци и ученицима у инклузивном образовном окружењу.

Програм за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023. године је усклађен са Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године.

Програм града Ужица је усаглашен са Агендом 2030 Уједињених нација и, између осталог, доприноси утврђеним Циљевима одрживог развоја (ЦОР), као што су:

- Свет без сиромаштва (ЦОР 1)
- Добро здравље (ЦОР 3)
- Квалитетно образовање (ЦОР 4)
- Смањење неједнакости (ЦОР 10).

3 ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1 Кључни налази ex-post анализе претходног ЛАП-а за унапређење положаја особа са инвалидитетом

Град Ужице је у претходном средњорочном периоду, када је унапређење положаја особа са инвалидитетом у питању, спроводио *Акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2018-2020. године* (у даљем тексту: ЛАП).

У том периоду од 2018-2020. године нису реализоване све активности предвиђене наведеним ЛАП-ом. Није успостављена предвиђена нова услуга социјалне заштите „Предах боравак“ због незадовољавања одређених стандарда објекта у којем би се услуга пружала. Јавни превозник није набавио одговарајући број нископодних аутобуса и одговарајућу звучну сигнализацију и визуелну сигнализацију за своја возила.

Формирано је социјално предузеће, које због немогућности добијања лиценце за *НАССР* стандард није могло даље да функционише.

Друге активности које се односе на 1) унапређење приступачности јавних установа и служби и спортских капацитета; 2) обезбеђење услуга социјалне и здравствене заштите за особе са инвалидитетом и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, путем унапређења постојећих и развојем нових услуга; 3) Подстицање послодаваца за запошљавање особа са инвалидитетом; 4) Развој механизма подршке иницијативама за оснивање предузећа за запошљавање особа са инвалидитетом; 5) Унапређење запошљавања особа са инвалидитетом; 6) Радно ангажовање и запошљавање особа са инвалидитетом у оквиру јавних радова; су спровођене, али је потребно наставити са њиховом применом, јер није постигнут онај ниво промене који је дефинисан кроз циљеве.

3.2 Општи подаци о општини/граду

Град Ужице налази се у региону Шумадија и Западна Србија, једном од 5 статистичких региона на које је Србија подељена у складу са номенкатуром статистичких територијалних јединица (НСТЈ 2) Европске уније. Представља административни, привредни и културни центар Златиборске области (НСТЈ 3), која је са 6.172 км², највећа област Србије по површини. Златиборску област чини 10 локалних самоуправа – Ариље, Бајина Башта, Чајетина, Косјерић, Пожега, Нова Варош, Прибој, Пријепоље, Сјеница и Ужице, у којима према последњем Попису становништва 2011. године, живи 286.549 становника.

Територија Града смештена је у југозападном делу Србије и у централном делу Златиборске области, у близини граница са Црном Гором и Босном и Херцеговином. Тако је Ужице скоро подједнако удаљено од Београда (200 км) и главних градова суседних држава (190 км од Сарајева и 235 км од Подгорице).

Према степену развјености локалних самоуправа, град Ужице спада у прву групу јединица локалних самоуправа чији је степен развијености изнад републичког просека.²

Град Ужице се простире на површини 667 км², на којој је регистровано 41 насеље. Од 2014. године, Град Ужица има још једну градску општину – Севојно. У Граду је регистрована 31 катастарска општина и 30 месних заједница.

²Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Сл. гласник РС“ бр 104/2014)

3.2.1 Географски подаци

Град Ужице је са ширим окружењем повезан друмском и железничком саобраћајном мрежом. На овом простору укрштају се значајни магистрални путеви:

- М5 (Чачак - Пожега – Ужице) – веза са Босном и Херцеговином;
- М21 (Ваљево-Ужице) – веза са Црном Гором;
- М191 (Ужице-Бајина Башта-Зворник);

и регионални путеви:

- Р112: Кремна-Калуђерске Баре-Бајина Башта;
- Р213: Ужице-Јелова Гора- Бајина Башта (Варда);
- Р230: Бела Земља-Никојевићи-Чајетина;
- Р263: Ужице-Каран-Косјерић.

Оваква заступљеност магистралних и регионалних путева указује на значај града у саобраћајном повезивању централне Србије са Црном Гором и Босном и Херцеговином. У току је изградња дела аутопута Милош Велики од Чачка до Пожеге, који ће значајно унапредити повезаност Ужица са главним градом Србије, а у плану је и изградња аутопута Пожега-Котроман, који ће ићи према Сарајеву.

Град Ужице повезује централну и северну Србију са Црном Гором и железничком мрежом. Најзначајнији правац је једноколосечна, електрофицирана, железничка пруга Београд-Бар која је намењена путничком и теретном саобраћају. Дужина пруге кроз Град је 23,3 км. Главна железничка станица се налази на ободу централне градске зоне, док се теретна станица налази у индустријској зони Крчагово.

Град Ужице има ресурсну базу за развој ваздушног саобраћаја, а то је цивилни и војни аеродром Поникве, удаљен 18 км северозападно од централне градске зоне. Аеродром тренутно могу да користе ваздухоплови генералне авијације (углавном авиони до 10-12 места). Технички, писта тренутно може да прихвати и веће авионе, али је за прихват тих авиона неопходно обезбедити средства за и набавку одговарајуће опреме за прихват и отпрему. Санацијом и доградњом једног од хангара, 2016. године изграђена је пристанишна зграда – зграда за генералну авијацију.

3.2.2 Демографски подаци

Према Попису становништва Републике Србије из 2011. године, Златиборска област има 286.549 становника, од којих су 141.662 особе мушког, а 144.887 особе женског пола. У градским срединама живи укупно 146.729, док у је у руралним подручјима 139.820 становника. У периоду између 2 пописа (2002-2011), број становника Златиборске области смањен је за 8,56%.

Када је реч о граду Ужицу, укупан број становника према последњем попису је 78.040, од чега 37.874 мушкараца и 40.166 жена. Радно способних има укупно 40.023. Просечна густина насељености је 117 становника/км². Број становника између 2 пописа смањен је за 6%, док је просечна старост повећана са 39,2 на 42,3 године. Највећи део популације, 59.747 или 76,56% живи у градском подручју, док 18.293 или 23,44% приградском/сеоском подручју. Од укупног броја становника, 98% чини српско становништво. Поред Срба, на подручју града Ужица живе: Црногорци, Југословени, Хрвати, Роми, Македонци, Муслимани, Словенци, Мађари, Руси, Бошњаци, Словаки, Буњевци, Русини, Албанци, Немци, Украјинци и Бугари.

Када говоримо о особама са инвалидитетом, укупан број особа са инвалидитетом чини 7,20% укупног броја становника Републике Србије (571.780 регистрованих), док је у Златиборској области тај број нешто већи – 7,37% (21.882 особа) од укупног броја становника. Посматрајући полну структуру, особе женског пола чине 58,21% укупног броја особа са инвалидитетом (332.840)

на републичком нивоу, док је на нивоу Златиборске области тај број такође незнатно већи 58,69% (12.843).

Укупан број особа са инвалидитетом у граду Ужицу је 4.754 (или 6,09% од укупног броја становника), од којих су 2.003 особе мушког, а 2.751 особе женског пола. Од тога, 2.824 живи у градском подручју, док 1.930 особа са инвалидитетом живи у сеоским подручјима. Највише особа са инвалидитетом регистровано је у старосној категорији 65 и више – 2.985 особа (62,79% од укупног броја), од чега 1.628 живи у градској, а 1.357 у руралним подручјима. Најмањи број особа са инвалидитетом регистрован је у старосној доби од 15-19 година, 28 особа, од којих 22 на подручју града. Према Попису 2011, просечна старост особа са инвалидитетом мушког пола је 64,79 година, док је код особа женског пола 69,98.

Према подацима последњег *Пописа 2011*, у Републици Србији је регистровано највише особа са инвалидитетом које имају проблем са ходом/пењањем уз степенице – 340.029 (59,47% од укупног броја особа са инвалидитетом), затим следе проблеми са видом, слухом, памћењем и самосталношћу, а најмање је особа које имају проблема са комуникацијом - 58.202 (10,18% од укупног броја особа са инвалидитетом). Када посматрамо Златиборску област, у поменутим категоријама је регистровано 13.397 (61,22% од укупног броја особа са инвалидитетом), односно 2.124 особе, и то у старосној групи 65 и више. Када посматрамо пол, значајно је већи број жена које имају проблема са ходањем/пењањем 8.470, док је 4.927 мушкараца.

Исти тренд бележи се и у граду Ужицу - највише је особа са проблемима са ходом/пењањем уз степенице – 2.956 (или 62,18 %), од којих су 1.119 мушкарци, а 1.837 жене, а најмање са проблемима у комуникацији – 457. Старосна структура такође прати претходно поменуте трендове, са значајно већим учешћем жена из категорије 65 и више – 1.350 особа, односно 625 мушкараца.

3.2.3 Образовање

На територији града Ужица ради једна предшколска установа (са 11 вртића), 11 основних школа, од којих је једна школа за образовање ученика са сметњама у развоју. Што се тиче средњег образовања, у граду постоји 6 средњих школа, а за високо образовање студентима је на располагању Академија Западна Србија, која образује студенте на основним и мастер студијама, као и Педагошки факултет Универзитета у Крагујевцу.

Основна школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг В. Матић“ Ужице организована је као школа која образује децу/ученике са различитим развојним сметњама, од припремног предшколског васпитања и образовања, до краја основне школе. У следећој табели приказан је број ученика по разредима.

Табела: Број уписане деце у Основну школу „Миодраг В. Матић“ у школској 2020/2021.

Разред	Број уписане деце
Припремни предшколски програм	2
1. разред	5
2. разред	4
3. разред	6
4. разред	4
5. разред	4
6. и 7. разред (комбинација)	4

Разред	Број уписане деце
8. разред	4

Извор: Подаци добијени од Школске управе Ужице

Уз школу се налази и Дом за ученике, капацитета 60 ученика, али је на смештају 55 ученика. Због тренутне ситуације у вези са пандемијом ученици се смењују на смештају, те у Дому може да борави 50% ученика.

Пружање додатне подршке ученицима са различитим сметњама у развоју који се образују у редовним основним и средњим школама – 273 ученика.

Ученици са инвалидитетом похађају различите образовне профиле при средњим школама, у зависности од врсте сметње, а у складу са посебним здравственим условима који су прописани за упис у први разред средње школе (на пример ученици са церебралном парализом похађају углавном Економску школу и сл.). Приступачност у Економској школи (приступна рампа) није обезбеђена, већ је обезбеђена у другим средњим школама (Медицинска школа, Техничкој школи, ТШ „Радоје Љубичић“ Ужице). Ученици са инвалидитетом стручну праксу обављају у фирмама или у школи, у зависности од образовног профила. Услови за рад у кабинетима/радионицама су различити - у појединим школама постоје сви услови, док у појединим постоје проблеми у вези са локацијом простора (недостају просторије у приземљу које су прилагођене ученицима са инвалидитетом, ради лакшег приступа и кретања).

Табела: Број деце којој је потребна додатна подршка у васпитању и образовању доношењем и остваривањем ИОП-а обухваћене **предшколским васпитањем и образовањем:**

	2018/19.	2019/20.	2020/21.
Број деце која раде по ИОП-у 1	2	3	8

Извор: Подаци добијени од Школске управе Ужице

Табела: Број ученика којима је потребна додатна подршка у образовању и васпитању доношењем и остваривањем ИОП-а обухваћених **основним образовањем и васпитањем**

	2018/19.	2019/20.	2020/21.
Број ученика који раде по ИОП-у 1	41	37	38
Број ученика који раде по ИОП-у 2	34	28	25

Извор: Подаци добијени од Школске управе Ужице

Табела: Број ученика којима је потребна додатна подршка у образовању и васпитању доношењем и остваривањем ИОП-а обухваћених **средњим образовањем и васпитањем.**

	2018/19.	2019/20.	2020/21.
Број ученика који раде по ИОП-у 1	7	7	10
Број ученика који раде по ИОП-у 2	28	30	31

Извор: Подаци добијени од Школске управе Ужице

3.2.4 Запосленост и незапосленост

Национална служба запошљавања, као носилац активне политике запошљавања, има значајну улогу и већ успостављену сарадњу са органима локалне самоуправе и другим актерима социјалне заштите у планирању, праћењу и унапређивању социјалне политике града Ужица.

Табела: Укупан број незапослених лица у граду Ужицу општини на евиденцији НСЗ

		Број незапослених
31.12.2017.	Укупно:	3.808
	Жене:	2.087
31.12.2018.	Укупно:	3.211
	Жене:	1.776
31.12.2019.	Укупно:	3.180
	Жене:	1.782

Извор: НСЗ, Филијала Ужице

Национална служба за запошљавање, обавља стручне и оперативне послове у посредовању и запошљавању особа са инвалидитетом, води евиденције у области запошљавања особа са инвалидитетом, спроводи мера активне политике запошљавања, у складу са *Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености*, *Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом*, *Законом о раду*, *Законом о забрани дискриминације* и др. законима, процедурама и правилницима.

Особа са инвалидитетом, сходно *Закону о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом* јесте лице са трајним последицама телесног, сензорног, менталног или душевног оштећења или болести које се не могу отклонити лечењем или медицинском рехабилитацијом, које се суочава са социјалним и другим ограничењима од утицаја на радну способност и могућност запослења или одржања запослења и које нема могућности или има смањене могућности да се под равноправним условима, укључи на тржиште рада и да конкурише за запошљавање са другим лицима. Статус особе са инвалидитетом има:

- ратни војни инвалид,
- мирнодопски војни инвалид,
- цивилни инвалид рата,
- лице коме је извршена категоризација и друго лице коме је утврђена инвалидност, у складу са законом,
- лице коме је, у складу са прописима о пензијском и инвалидском осигурању, утврђена категорија инвалидности, односно преостала радна способност,
- лице коме се, у складу са овим законом, процени радна способност сагласно којој има могућност запослења или одржања запослења, односно радног ангажовања.

Табела: Особе са инвалидитетом у граду Ужицу на евиденцији Националне службе за запошљавање према степену стручне спреме

		Ук. број	I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2
31.12.2017.	Укупно:	280	64	30	87	71	2	11	6	9	0
	Жене:	140	25	19	34	46	0	6	4	6	0
31.12.2018.	Укупно:	280	64	29	87	73	1	12	5	9	0
	Жене:	133	21	19	30	47	0	8	3	5	0
31.12.2019.	Укупно:	261	67	25	74	64	1	13	7	10	0
	Жене:	134	26	18	27	42	0	9	5	7	0

Извор: Национална служба за запошљавање, Ужице

Према евиденцији НСЗ Ужице, у посматраном трогодишњем периоду, највише особа са инвалидитетом има III степен стручне спреме, док је најмање оних који имају V степен. У последње 3 године, није евидентирана ниједна особа са инвалидитетом чији степен образовања је VII-2. На евиденцији су током 2019. године регистроване укупно 92 особе или 35,25% без квалификација (I и II степен стручне спреме), од чега су жене чиниле 47,83% (44 особе). Што се тиче полне структуре, реч је о приближно подједнаком броју мушкарца и жена, с тим што је у 2019. години регистровано нешто више жена – 134 или 51,34%. Ако посматрамо образовну структуру, највећи број жена има IV степен стручне спреме (31,34%), а ниједна са V и VII-2 степеном.

Табела: Особе са инвалидитетом у граду Ужицу на евиденцији Националне службе за запошљавање према годинама старости

		Ук. број	15- 19	20- 24	25- 29	30- 34	35- 39	40- 44	45- 49	50- 54	55- 59	60- 65
31.12.2017.	Укупно:	280	1	12	16	26	30	31	42	45	54	23
	Жене:	140	0	6	6	14	13	16	24	26	28	7
31.12.2018.	Укупно:	280	2	7	15	23	28	40	39	44	61	21
	Жене:	133	0	4	4	15	10	18	20	23	36	3
31.12.2019.	Укупно:	261	0	7	14	15	30	38	33	44	52	28
	Жене:	134	0	4	6	9	16	14	16	29	30	10

Извор: Национална служба за запошљавање, Ужице

Када је реч о старосној структури, највише особа са инвалидитетом регистровано је у старосној доби 55-59 година, у просеку 20,33%, а најмање у узрасту 15-19 година (у 2017. години 1 особа мушког пола, а у 2018. години 2 особе). Жене чине више од половине особа са инвалидитетом у старосној групи 55-59 година, а најмање их је у узрасту од 15-19 године, тачније ниједна особа женског пола у овом животном добу није регистрована у последње 3 године. Закључак је да се смањује број младих до 30 година на евиденцији НСЗ – 2017. године било их је 29 (или 10,36%), а у 2019. години 21 (или 8,05%). Са друге стране, приметан је тренд пораста особа са инвалидитетом преко 50 година – у 2017. години било их је 43,57% (или 122), у 2018. години 45% (или 126), а у 2019. години 47,51% (или 124 особе).

Табела: Особе са инвалидитетом у граду Ужицу на евиденцији Националне службе за запошљавање према трајању незапослености

		Ук. број	До 1 год.	Од 1-2 год.	2-3 год.	3-5 год.	5-8 год.	8-10 год.	Преко 10 год.
31.12.2017.	Укупно:	280	51	42	22	51	45	17	52
	Жене:	140	30	22	13	21	25	5	24
31.12.2018.	Укупно:	280	87	27	20	31	39	21	55
	Жене:	133	45	14	13	11	18	10	22
31.12.2019.	Укупно:	261	84	30	18	24	32	14	59
	Жене:	134	46	17	11	14	18	6	22

Извор: Национална служба за запошљавање, Ужице

Што се тиче периода боравка на евиденцији незапослених, у 2017. години је било 81,79% или 229 особа које су чекале запослење дуже од 1 године, док је у 2019. години тај проценат смањен и износио је 67,82%. Највише регистрованих особа са инвалидитетом чека посао дуже од 10 година

и ту постоји тренд раста – 2017. године било их је 18,57 %, 2018. године 19,64%, а 2019. године 22,61%. Најмањи је број оних који чекају на посао од 8-10 година. У претходној години регистровано је 14 особа (или 5,36%), од којих су 6 женског пола.

Од укупног броја особа са инвалидитетом, у мере активне политике тражења посла укључено је око 65%. Остали су привремено спречени из више разлога (дуже боловање, породично, нега члана породице и други оправдани разлози).

Број запослених ОСИ са решењем за рад под општим условима у 2017. години је 29 на неодређено време, 24 на одређено време и 82 је ангажовано по уговору о привременим и повременим пословима. У 2018. години је 37 ОСИ запослено на неодређено време, 19 на одређено време и 68 по уговору о привременим и повременим пословима. У 2019. години је запослена 31 ОСИ на неодређено време, на одређено време 19 и по уговору о привременим и повременим пословима 71. Што се тиче запослених ОСИ са решењем за рад под посебним условима (уз прилагођавање послова и/или радног места), у 2017. години није било запошљавања, у 2018. запослена је 1, и у 2019. години је 1 ОСИ. У току 2020. године запослене су 2 ОСИ уз прилагођавање послова и/или радног места.

3.2.5 Социјална заштита

У 2019. години услуге Центра за социјални рад је користило 5.436 корисника (или 8,20% од укупног броја становништва³). Према старосним групама највећи број корисника је у старосној групи одраслих особа – 2.123 (или 39,05% од укупног броја корисника), затим деце - 1.792 (или 32,97%), остарелих лица – 1.303 (23,97%), а најмање је у старосној групи младих – 218 (или 4,01%).

У *Извештају Центра за социјални рад за 2019. годину* се наводи да је када је родна припадност у питању приближан број корисника мушког и женског рода. У погледу образовне структуре, изједначава се број корисника са завршеном основном школом и број корисника са завршеном средњом школом. По месту пребивалишта корисници из градске средине су бројнији у односу на сеоску средину. Разлози за то леже у следећем - Ужице има веома удаљене сеоске месне заједнице које чини старачко и самачко домаћинство па му је отежана комуникација и доступност услуга социјалне заштите, а такође, већи број корисника из градских средина је и за очекивати јер на подручју града има више становника и доступнија су им средства информисања као и могућност доласка у установу социјалне заштите

У корисничкој групи особа са инвалидитетом (која укључује све старосне групе) у 2019. години било је 600 деце, младих, одраслих и старијих особа са инвалидитетом. У корисничкој групи **деце ОСИ** било је 94 деце узраста од 0 до 17 година, и то: седморо деце од 0 до 2 године старости, 19 деце од 3 до 5 година, 35 деце узраста од 6 до 14 година и 33 деце од 15 до 17 година старости. У корисничкој групи особа са инвалидитетом било је 24 **младих** узраста од 18 до 25 година, 243 **одраслих** (од 26 до 64 године старости) и 239 **старијих** (65 и више година).

3.3 Анализа проблема

3.3.1 Приступачност

Према информацијама добијеним од стране **Школске управе Ужице** кроз *Упитник за прикупљање података*, деца/ученици са инвалидитетом обухваћена су институционалним васпитањем и образовањем, у редовним предшколским групама, редовним одељењима основних и средњих школа, као и специјалним одељењима при основној школи, односно у Основној школи за

³ Као референтни број становника коришћен је податак који се налази на <http://devinfo.stat.gov.rs/> - да је процењени број становника у Ужицу средином 2019. године 66.328

образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг В.Матић“ Ужице. У већини образовних институција постоји организована подршка деци/ученицима са инвалидитетом, од стране школских колектива и стручних тимова за инклузивно образовање формираних на нивоу установа. Додатна подршка установама реализује се од стране ШУ Ужице и других релевантних институција локалне самоуправе: Дома здравља, Центра за социјални рад, Градске управе, удружења особа са инвалидитетом формираних на нивоу града. Спорадични случајеви, односно недостатак приступне рампе у Економској школи, као и недостатак прилаза без денивелација/препрека од обележеног паркинг места/стајалишта јавног превоза до улаза у објект, немогућност несметаног кретања кроз објекте образовних институција показују да екстеријерна и ентеријерна физичка приступачност образовних институција није у потпуности задовољена.

Када је у питању информациона приступачност, нису уочени проблеми, ни у погледу дигиталног, аудио, визуелног и тактилног приступа информацијама.

Према информацијама добијеним од стране **Националне службе запошљавања, филијала Ужице**, кроз *Упитник за прикупљање података*, највећи број особа са инвалидитетом се запошљава под општим условима, за које није потребна изградња, односно уређење приступа, односно радног окружења за рад ових лица. У предузећима углавном не постоје услови за рад ОСИ које се запошљавају под посебним условима (приступне рампе, лифтови, функционални тоалети, довољно широка улазна врата и сл.). Са социјалног аспекта уочава се тренд повећаног разумевања потреба ОСИ, као и друштвене одговорности да се ова лица укључе у редовне радне и животне активности. Као резултат запажа се повећана заинтересованост послодаваца за запошљавање особа са инвалидитетом и све бољи њихов пријем у радним срединама у које долазе.

Према информацијама добијеним од стране **Дома здравља Ужице** кроз *Упитник за прикупљање података*, а што се **архитектонске приступачности систему здравствене заштите** тиче, у последњих пар година учињени су значајни помаци - постављена је рампа за прилаз Центру за мајку и дете у и рампа за прилаз Здравственој станици Севојно. У Дом здравља Ужице прилаз особа са инвалидитетом се врши преко Службе хитне медицинске помоћи из улице Петра Ђеловића (нема препрека). Улази су довољно широки и врата се отварају са лакоћом. У унутрашњости објекта је обезбеђено несметано кретање особа са инвалидитетом. Доступни су сви спратови помоћу лифта. Обезбеђена су 2 паркинг места за инвалиде испред улаза у Центар за мајку и дете у два паркинг места за инвалиде испред улаза у Дом здравља Ужице. Потребно је радити на унапређењу прилагођености и доступности информација пацијентима са инвалидитетом (систем озвучења за позивање пацијената, прилагођавање пултова и сл.)

Приступачност услугама система здравствене заштите је доступнија, набавком гинеколошке опреме-гинеколошког стола за особе са инвалидитетом са хидрауликом, обављена је обука особља за рад на истом.

У току акредитације Дома здравља, уведена је *Процедура заказивања прегледа и збрињавања особа са инвалидитетом* (церебралнае и дечије парализе и плегије, параплегије, квадриплегије, мултипле склерозе и мишићне дистрофије), која има за циљ дефинисање поступка који ће омогућити бољу приступачност изабраног тима (лекар, медицинска сестра) лицима са инвалидитетом.

Процедура подразумева поступак заказивања прегледа, самог прегледа – превентивног, куративног, поступак прегледа при акутним стањима и обољењима као и даље збрињавање ових корисника здравствене заштите.

При **ОРЛ служби Опште болнице Ужице** користи се мобилна стоматолошка опрема погодна за третман особа са инвалидитетом у општој анестезији. Ова опрема је у функцији, односно врши се пријем пацијената и пружање услуга. На годишњем нивоу, у просеку, прими се преко 30 пацијената са инвалидитетом, различитих старосних категорија, са извршених 10-15 услуга по

пацијенту у општој анестезији. Услед неповољне епидемиолошке ситуације у вези са КОВИД19, за време трајања ванредног стања, ове врсте услуга се нису обављале.

Према информацијама добијеним од стране представника **организација особа са инвалидитетом** (Удружења инвалида дечије и церебралне парализе Ужице) кроз *Упитник за прикупљање података*, у претходним годинама Ужице је у сарадњи са организацијама особа са инвалидитетом и надлежним установама и институцијама, из сопствених ресурса а и уз подршку ресорних министарстава и републичких органа, али и других страних и домаћих партнера и донатора, умногоме радило на унапређењу положаја особа са инвалидитетом, када је реч о приступачности.

Удружење инвалида церебралне и дечије парализе Ужице, Град Ужице, Дирекција за изградњу и остала удружења особа са ивалидитетом су 2006. године реализовали пројекат „Ужице град без препрека“ којим је започето стварање приспупачности и тада обављена изградња 15 приступних рампа јавним објектима и установама у граду, извршена је изградња 48 прелазних рампи између коловоза и тротоара (пешачки прелази) на улицама у ужем центру града и обављена је уградња 26 комплета уређаја за звучне сигнале на 7 семафорисаних раскрсница у центру града.

Како би се створили што бољи услови за кретање особа са инвалидитетом, град Ужице 2018. године у оквиру уређења платоа код Градске куће и тротоара на блоку Ц извршио је постављање тактилне стазе на потезу од раскрснице код Градске куће до градског пијаца и до раскрснице улица Д. Туцовића. Како би се обезбедила што већа аутономија кретања особа са оштећеним видом, неопходно је постављање нових тактилних стаза и „освајање“ што већег простора у ужем градском језгру где би се постављањем тих стаза направила једна целина и омогућио се што шири опсег кретања особама са оштећењем вида. Поред тактилних стаза могуће је постављање и приступачних инфо табли, табли са називима улица, информација о станицама градског превоза.

У циљу стварања бољег и приступачнијег окружења за потребе слепих и слабовидих особа у јавним установама је исто тако потребно поставити тактилне стазе и табле на Брајевом писму ради лакшег оријентира особа са оштећеним видом. Неопходно је да стазе и табле буду урађене у складу са европским стандардом приступачности.

Када је **приступачност здравствене заштите** у питању и представници Удружења инвалида дечије и церебралне парализе Ужице су, као и представници Дома здравља навели да је у претходном периоду, односно 2010. године набављен хидраулични гинеколошки сто. Међутим, они сматрају да је искоришћеност овог вида подршке за жене са инвалидитетом непотпуна, јер је прилаз Служби за здравствену заштиту жена неприступачан (на улазу су 4 степеника која воде до лифта) и испред нема паркинг место намењено за паркирање аутомобила за особе са инвалидитетом.

2010. године је у Здравственом центру Ужице уведена процедура узимања лабораторијских налаза од непокретних и пацијената са потешкоћама у кретању у приземљу болнице с обзиром да је сама лабараториска служба неприступачна и тешко прилагодљива особама са инвалидитетом. 2013. године набављена је мобилна стоматолошка опрема погодна за третман особа са инвалидитетом у општој анестезији, која је до тада постојала само у Београду. 2014. године Здравствени центар Ужице је, у сарадњи са Заједницом организација особа са инвалидитетом донео одлуку којом је предвидео критеријуме за добијање „Приоритетних картица за особе са инвалидитетом“. Ове картице омогућавају да особе са инвалидитетом имају предност приликом заказивања прегледа и коришћења лекарских третмана. 2014 године у кругу Опште болнице обележена су додатна два паркинг места за особе са инвалидитетом (једно испред пријемне службе и једно у близини улаза у круг), а постепено се, у сарадњи са надлежним јавним предузећима, прилагођавају и улази и амбуланте за особе које су непокретне или им је кретање отежано. 2020. године реконструкцијом паркинг простора испред Опште болнице Ужице обележена су и додатна места за паркинг особа са инвалидитетом.

Када је **приступачност јавним установама** у питању, представници Удружења инвалида дечије и церебралне парализе Ужице су истакли следеће:

- Када је у питању зграда Града Ужица, реконструисан је прилаз који је приступачан особама са инвалидитетом од паркинга који се налази са бочне стране зграде. Особама са инвалидитетом доступно је само приземље где је смештена писарница, матична служба, док су међуспрат (где је смештена свечана сала), први и други спрат, где су смештени кабинети локалних функционера и друге службе, неприступачни.
- Зграда ПУ Ужице има урађену, али и не прилагођену рампу за особе са инвалидитетом. Први спрат у оквиру кога су смештене одељења за издавање личних докумената и путних исправа су доступне особама са телесним инвалидитетом. Не постоје обележене табле за особе са сензорним инвалидитетом.
- Зграда Прекршајног и Привредног суда у Ужицу, која је изграђена 2017. године на улазу има урађену рампу која је приступачна особама са инвалидитетом. Унутрашњост зграде је доступна особама која користе инвалидска колица, али зграда није приступачна особама са оштећењем вида јер не постоје тактилна стаза ни инфо пулт са подацима и информацијама на Брајевом писму, ни говорни софтвери који помажу лакшој мобилности особама са сензорним инвалидитетом да самостално посете и обаве послове у згради суда.
- Зграда Републичког фонда здравственог осигурања је неприступачна, спољни део зграде је у степеницама, пултови су високи, не постоји инфо пултови који су обележени на Брајевом писму као ни инфо пултови на којима се могу информисати и особе са оштећењем слуха.
- Зграда Центра за социјални рад на улазу има рампу за особе са инвалидитетом. Зграда поседује 3 спрата у коме не постоји лифт. Само приземље у коме се налази пријемна канцеларија је доступна особама у колицима. Не постоји приступачност за особе са сензорним инвалидитетом.
- Зграда Националне службе за запошљавање је прва зграда у којој је уграђен хидраулични подизач за особе са инвалидитетом. Први спрат у оквиру кога је и смештена канцеларија и служба за особе са инвалидитетом је био је приступачан особама са физичким инвалидитетом све док није хидраулични подизач склоњен. У унутрашњем делу зграде не постоји лифт. Особама са сензорним инвалидитетом нису доступне информације на Брајевом писму и тумачи на знаковном језику.
- **Установе културе** су делимично приступачне или неприступачне особама са инвалидитетом.
 - **Народно позориште** - улаз приступачан особама у колицима. Велика и мала сала на којој се изводе представе су неприступачне. Ова установа има и прилагођен тоалет за особе са инвалидитетом. Не постоји стимулативно превозиће представе на знаковни језик.
 - **Градска библиотека** - улаз је обезбеђен рампом, унутрашњи део је приступачан особама у колицима. Поједини књижевни наслови су у електронском формату намењени слепим лицима, не постоји тумач за знаковни језик.
 - **Народни музеј** - од 2020. године ова установа је набавила гусеничара за инвалидска колица. Поставке у Народном музеју нису приступачне особама са оштећењем слуха и вида.
 - **Народна галерија** - неприступачна за особе са инвалидитетом.
 - **Историјски архив** - зграда неприступачна за особе са инвалидитетом.

Када је у питању **приступачност местима становања**, ситуација је таква да већина особа са инвалидитетом живи у зградама и кућама које нису приступачне (за особе са инвалидитетом, мајке са малом децом у колицима, старије особе и сл.). Проблем је у томе што породица и окружење особа са инвалидитетом на време не размишља о свим оним проблемима које носи куповина и адаптација станова које се налазе на већим спратовима зграда у којој прилаз није обезбеђен спољном рампом или унутрашњим лифтом. Други проблем је непоштовање законске регулативе код пројектовања и извођења нових зграда или радова на реконструкцији/санацији. Недовољна је контрола испуњености услова приступачности. За особе са инвалидитетом које живе у кућама које су старије градње немогуће је обезбедити подизаче и хидрауличне лифтове па и изградити прилазне рампе.

На основу захтева особа са инвалидитетом, удружења особа са инвалидитетом труде се да у сарадњи са Управом за инфраструктуру и изградњу (пета управа) и ЈП „Ужице развој“ нађу адекватно решење за проблеме стамбених објеката у којима живе особе са инвалидитетом.

Када је у питању **приступачност јавног превоза**, може се рећи да је садашњи јавни превоз на територији града Ужица неприступачан (особама са инвалидитетом, мамама са децом, старијим особама...). Особе са инвалидитетом који су корисници инвалидских колица нису у могућности да користе јавни превоз јер аутобуси нису нископодни. У јавном превозу не постоји визуално ни звучно најављивање станица.

На територији града Ужица регистровано је 19 **такси** удружења. Без обзира што особе са инвалидитетом углавном за превоз користе такси превоз, ниједно такси возило није приступачно за особе које користе инвалидска колица. Мобилне апликације за позивање такси превоза су доступне за особе са оштећењем слуха за поједине такси превознике.

Банке, поште и мобилни оператери углавном су смештени у централном делу града и ближејој околини. Појединим банкама, поштама и мобилним оператерима су приступачни улази у саме објекте. Шалтери и пултови су високи за особе са инвалидитетом које користи инвалидска колица. Запослени радници нису обучени за рад са особама који имају проблем са слухом или видом.

Од 2006. до данас, у сарадњи са удружењима особа са инвалидитетом, Град Ужице, надлежно јавно предузеће, тада ЈП Дирекција за изградњу, данас ЈП „Ужице развој“, сукцесивно, у складу са потребама особа са инвалидитетом као појединаца или као удружења, излази у сусрет и отклања архитектонске баријере онолико колико је то технички могуће и у складу са, за то, расположивим финансијским средствима и архитектонским могућностима.

На седници Скупштине града Ужица 14. априла 2009. донета је одлука о јавним паркиралиштима, на основу које су уређени и обезбеђени услови и начин организовања послова на одржавању и коришћењу јавних паркиралишта и начини наплате накнаде за коришћење јавних паркиралишта на територији града Ужица. На основу ове одлуке усвојен је *Правилник о условима и начину коришћења јавних паркиралишта од стране повлашћених корисника*, којим се утврђују ближи услови и начин на који особе са инвалидитетом могу да користе места која су на јавним паркиралиштима одређена за возила особа са инвалидитетом,

Особе са инвалидитетом користе бесплатне легитимације за особе са инвалидитетом у јавном превозу.

Марта 2020. године Скупштина града Ужица усвојила је *Студију о такси превозу*, на основу које су дефинисане активности које ће допринети да удружења такси возила набаве већи број возила опремљених за превоз особа са инвалидитетом.

Скупштина града Ужица донела је одлуку о Усвајању пројекта јавно приватно партнерство у обављању комуналне делатности локалног превоза путника на територији града Ужица и пружању

станичних услуга на аутобуској станици Ужице. У оквиру припреме ове одлуке достављене су Препоруке у вези тендерске документације за јавни градски превоз које је припремила Заједнице инвалидских организација. Ове препоруке су достављене и новоизабраним већницима за саобраћај и социјалну политику.

У марту 2016. године Град Ужице је, у сарадњи са Министарством правде Републике Србије, поставило је лифт на градској плажи. Захваљујући лифту шеталишна стаза кроз кањон Ћетиње која почиње од старог железничког моста, постала је доступна како инвалидима тако и родитељима са малом децом, рекреативцима и бициклистима.

Што се тиче приступачности, односно самосталног кретања особа са колицима, особа са отежаним кретањем, слепих лица и даље постоје проблеми јер не могу самостално да изађу из стана, обаве неки посао, задовоље одређене потребе и да се након тога врате у свој стан.

Представници Удружења инвалида дечије и церебралне парализе Ужице истичу да је у наредном периоду неопходно радити на следећем:

- Омогућити доступност несметаног коришћења јавних установа особама са оштећењем слуха увођењем тумача знаковног језика (суд, полицијска управа, локална самоуправа, установе социјалне заштите...);
- Прилагодити висина јавних шалтера различитим категоријама корисника;
- Рачуне о плаћању комуналних услуга прилагодити особама са оштећењем вида;
- Информационе табле на вратима постављених лица у локалној самоуправи одштампати на Брајевом писму;
- Реконструкцијом установа културе омогућити приступачност за све;
- Емисије и информативни програм на локалним медијима прилагодити особама са оштећењем слуха;

3.3.2 Партиципација

Особе са инвалидитетом су укључене у изборни процес али у већини случајева са „позитивном дискриминацијом“. Пошто на многим изборним местима постоји физичка и информациона неприступачност, особе са инвалидитетом користе право гласања у сопственим домовима.

ОСИ у граду су заступљене и у скупштини као одборници и у радним телима Скупштине, разним саветима: Савет за здравство, Савет за запошљавање, Савет за родну равноправност, Савет за младе.

Што се тиче укључености ОСИ у друштвеном животу, у граду Ужицу постоје два спортска клуба особа са инвалидитетом, из којих су регрутовани параолимпијски, светски и европски шампиони у атлетици и у групним спортовима (рукомет). Постоје и 2 културноуметничка друштва ОСИ, чији чланови се баве уметношћу и објављују збирке песама и излажу дела у Градској галерији.

Ужице је једини град у Србији у коме све организације особа са инвалидитетом наступају и раде заједно по питањима од заједничког интереса. Тај наступ и рад артикулисан је кроз Заједницу организација особа са инвалидитетом која окупља 12 организација особа са инвалидитетом са територије града Ужица.

Од 2013. године, у складу са пројектним финансирањем, путем расписивања јавног позива, град финансира/суфинансира пројектне активности ових организација.

На територији града Ужица регистровано је 12 удружења:

- **Градско удружење слепих и слабовидих** - социохуманитарно удружење, окупља лица са тежим или лакшим облицима оштећења вида, бави се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 34 чланова, 12 корисника
- **Удружење параплегичара Златиборског округа** - социохуманитарно удружење, окупљају лица са инвалидитетом са дијагнозом плегије и квадриплегије. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 126 чланова, 45 корисника.
- **Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним особама «Анђели»** - окупља лица са лакшим и тежим облицима когнитивних сметњи. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 84 чланова, 20 корисника.
- **Удружење инвалида церебралне и дечије парализе** - окупља особе оболеле од церебралне и дечије парализе. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 120 чланова, 40 корисника.
- **Удружење дистрофичара Златиборског округа** - окупља лица са инвалидитетом оболела од мишићне дистрофије. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 65 чланова, 20 корисника.
- **Удружење глувих и наглувих Златиборског округа** - окупља лица са инвалидитетом оштећеног слуха. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 130 чланова, 25 корисника
- **Удружење мултипле склерозе Златиборског округа** - окупља лица са инвалидитетом оболела од мултипле склерозе. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 140 чланова, 30 корисника
- **Ужичко удружење за помоћ особама са аутизмом** - окупља лица са инвалидитетом са поремећајима из спектра аутизма. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 28 чланова, 10 корисника
- **Међуопштинска организација савеза слепих** - окупља лица са инвалидитетом са тежим и лакшим облицима оштећења вида. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 120 чланова, 30 корисника
- **Савез инвалида рада Србије- општинска организација Ужице** - окупља лица са инвалидитетом којима је услед појаве телесног оштећења елиминисана радна способност. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 65 чланова, 20 корисника.
- **Савез цивилних инвалида рата Златиборског округа** - окупља лица са инвалидитетом оболеле од мишићне дистрофије. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 160 чланова, 40 корисника

- **Удружење жена са инвалидитетом оболелих од рака дојке „Јефимија“** - окупља жене оболеле од рака дојке. Баве се социјализацијом, односно социјалним укључивањем својих чланова и њиховим лакшим укључивањем у друштво. 70 чланова, 20 корисника.

Представници Удружења инвалида дечије и церебралне парализе Ужице истичу да је у наредном периоду, када је партиципација у питању неопходно радити на следећем:

- Кроз стручни рад са ментално недовољно развијеним особама омогућити им редовне посете културним дешавањима у граду, као и већу укљученост у спортске дисциплине у којима ова популација може да учествује.

3.3.3 Социјална инклузија

3.3.3.1 Образовање

Град Ужице је на основу *Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику*, октобра 2010. године формирао Интерресорну (међусекторску) комисију.

Градска управа Ужице низ година на основу података добијених од Интерресорне комисије обезбеђује већину предложених облика подршке. Пре свега може се истаћи услуга личних пратилаца деце/ученика (из области социјалне подршке) и додатна подршка од стране установе пружаоца додатне подршке Основне школе за образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг В. Матић“ Ужице.

Постоји велика потреба за педагошким асистентима, чији рад је прописан новим Правилником⁴, почев од школске 2020/21, који би тек требало да се примени у пракси. Интерресорна комисија би требало да на основу њега предлаже ангажовање педагошких асистената.

3.3.3.2 Запошљавање

Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом је увео и обавезу запошљавања особа са инвалидитетом. Наиме, послодавац који има најмање 20 запослених дужан је да у радном односу има одређени број особа са инвалидитетом. Послодавац који има од 20-49 запослених дужан је да има у радном односу једну особу са инвалидитетом, а послодавац који има 50 и више запослених дужан је да у радном односу има најмање две особе са инвалидитетом, и на сваких наредних започетих 50 запослених по једну особу са инвалидитетом. Обавезе запошљавања особа са инвалидитетом је особођен:

- послодавац који учествује у финансирању зарада особа са инвалидитетом у предузећу за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом или социјалном предузећу и организацији (учешће у финансирању зараде особа са инвалидитетом не може бити мање од 50% просечне зараде у привреди Републике Србије према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике),
- послодавац који, у поступку јавне или друге набавке, изврши финансијске обавезе из уговора о пословно - техничкој сарадњи са предузећем за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, као и из уговора о куповини производа или вршењу услуга тог предузећа, изузев обавеза насталих у реализацији уговора из области трговине на велико - у вредности од 20 просечних зарада у привреди Републике Србије према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике у моменту закључења уговора.

⁴ Правилник о педагошком асистенту и андрагошком асистенту, "Службени гласник РС", број 87 од 12. децембра 2019

Мере и активности Националне службе за запошљавање за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом су:

- Субвенција за самозапошљавање особа са инвалидитетом
- Субвенције за отварање нових радних места за ОСИ
- Субвенција за ОСИ без радног искуства
- Прилагођавање радног места
- Радна асистенција
- Стручна пракса
- Јавни радови
- Сајмови запошљавања
- Клуб за тражење посла
- Обука за активно тражење посла
- Мотивационо-активациона обука за лица без квалификација и нискоквалификована лица
- Обуке за познатог послодавца
- Обуке за тржиште рада
- Процена радне способности

Особе са инвалидитетом исказују највеће интересовање за Јавне радове за ОСИ. Ово се може објаснити тиме што таквим активностима особе са инвалидитетом нису изложене тржишним условима, већ се услови и начин рада прилагођавају њиховим могућностима и ограничењима. Евидентно је да је програм самозапошљавања такође привукао пажњу одређеног броја особа са инвалидитетом. Међутим, оно што привлачи особе са инвалидитетом у јавним радовима, а то је одсуство тржишне утакмице, овде се показује као велика препрека за одрживо решење – трајно самозапослење у свом бизнису. Велики број ОСИ се запошљава уз програм субвенција зараде за ОСИ без радног искуства јер су послодавци мотивисани високим субвенцијама. Проблем је што запослене особе са инвалидитетом не задовоље захтеве радног места на којима су запослене, тако да након истека уговорне обавезе према НСЗ, долази до раскида уговора о раду. Град из својих буџетских средстава финансира део истих програма који се финансирају из средстава НСЗ.

У НСЗ постоји посебан реферат за запошљавање особа са инвалидитетом. Запошљавање особа са инвалидитетом је комплексан проблем и позитивно се реализује учешћем и сарадњом више фактора – активношћу самог лица, подршком чланова породице, подршком стручних сарадника Националне службе за запошљавање обављањем индивидуалних разговора, склапањем индивидуалних планова о тражењу посла, укључивањем у обуке и преквалификације, посредовањем..., подршком послодавцима, информисањем о услугама, актуелним програмима НСЗ, у непосредним и телефонским контактима, обилсцима, путем средстава јавног информисања, као и удружењима. Када говоримо о запошљавању особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада, пратећи пријаве потреба од стране послодаваца за запошљавање особа са инвалидитетом, углавном се може рећи да прате законску обавезу, и да се ретко одлучују за запошљавање особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада.

Основан је и *Буџетски фонд* за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом којим управља министарство надлежно за послове запошљавања. Послодавац који не запосли особе са инвалидитетом плаћа пенале у износу од 50% просечне зараде по запосленом у Републици Србији. Контролу испуњавања обавезе запошљавања и наплату пенала врши Пореска управа у складу са прописима о пореском поступку и пореској администрацији.

Табела: Финансијска средства која се издвајају за реализацију **мера активне политике запошљавања** из Локалног акционог плана за запошљавање града Ужица (у РСД):

	Укупно (РСД)	Из буџета ЛС (РСД)	Из буџета РС (РСД)
2017.	За ЈР 18 ОСИ	12.242.373,09	9.549.630,46
2018.	За смозапошљавање - 3 Субвенц.за НРМ - 2 ЈР - 14	12.245.813,30	9.723.518,93
2019.	ЈР - 27	9.000.000,00	7.363.636,36
2020.	ЈР - 33	9.000.000,00	8.800.000,00

Извор: НСЗ, Филијала Ужице

Према подацима добијеним од НСЗ, приметно је да је у последње 2 године (2019. и 2020), смањен износ средстава за реализацију мера активне политике запошљавања, како из републичког, тако и из буџета локалне самоуправе. Док је 2017. године из буџета РС издвојено више од 9,5 милиона динара, тај износ је у 2019. години био мањи за више од 2 милиона (или 7.363.636,36), а у текућој години 8,8 милиона. Што се тиче буџета локалне самоуправе, тај износ је смањен за више од 3 милиона динара – 2017. године издвојено је 12,2 милиона, а у последње 2 године (2019. и 2020.), по 9 милиона динара.

Код свих јавних позива за програме запошљавања по ЈАПЗ, предност се даје особама са инвалидитетом, а субвенције код самозапошљавања и новог запошљавања су за 20% веће за ОСИ.

Табела: Програми и мере активне политике запошљавања у граду Ужицу, које су користиле особе са инвалидитетом у 2017. години

Назив програма/мере	Ук. број корисника (ОСИ)	Број жена (ОСИ)	Износ средстава (РСД)
Субвенција зараде за ОСИ без радног искуства	15	8	5.938.786,00
Рефундација тр.подршке ОСИ које се запошљавају под посебним условима	0	0	0,00
Програм самозапошљавања	4	Н.п	880.000,00
Субвенција послодавцу за запошљавање ОСИ на новоотвореним радним местима	3	Н.п	540.000,00
Јавни радови за ОСИ	33+18	Н.п	6.685.874,00

Извор: Национална служба за запошљавање Ужице

Према подацима НСЗ, највише средстава у 2017. години издвојено је за Јавне радове за ОСИ – више од 6,5 милиона, а најмање за субвенције послодавцима за запошљавање ОСИ на новоотвореним радним местима – 540.000 РСД. За рефундацију трошкова подршке ОСИ које се запошљавају под посебним условима није било ниједног корисника, па за ту меру нису алоцирана финансијска средства.

Табела: Програми и мере активне политике запошљавања у граду Ужицу, које су користиле особе са инвалидитетом у 2018. години

Назив програма/мере	Ук. број корисника (ОСИ)	Број жена (ОСИ)	Износ средстава (РСД)
Субвенција зараде за ОСИ без радног искуства	21	15	8.097.012,00
Рефундација тр.подршке ОСИ које се запошљавају	1	Н.п	1.365.880,00

Назив програма/мере	Ук. број корисника (ОСИ)	Број жена (ОСИ)	Износ средстава (РСД)
под посебним условима			
Програм самозапошљавања	4	Н.п.	880.000,00
Субвенција послодавцу за запошљавање ОСИ на новоотвореним радним местима	5	Н.п.	900.000,00
Јавни радови за ОСИ	11+14	Н.п	3.277.389,00

Извор: Национална служба за запошљавање Ужице

Током 2018. године, нешто више од 8 милиона динара издвојено је за субвенције зарада 21 особе са инвалидитетом без радног искуства, од којих су 15 биле жене. Најмање средстава потрошено је за програм самозапошљавања – за 4 корисника издвојено је 880.000 динара. У овој години је за јавне радове издвојено 3,2 милиона динара за 25 корисника.

Табела: Програми и мере активне политике запошљавања у граду Ужицу, које су користиле особе са инвалидитетом у 2019. години

Назив програма/мере	Ук. број корисника (ОСИ)	Број жена (ОСИ)	Износ средстава (РСД)
Субвенција зараде за ОСИ без радног искуства	26	13	11.484.096,00
Рефундација тр.подршке ОСИ које се запошљавају под посебним условима	1	0	1.365.880,00
Програм самозапошљавања	2	Н.п.	480.000,00
Субвенција послодавцу за запошљавање ОСИ на новоотвореним радним местима	9	Н.п.	1.620.000,00
Јавни радови за ОСИ	21+27	Н.п.	6.162.397,00

Извор: Национална служба за запошљавање Ужице

Укупно 26 корисника од којих су 13 жене, користило је субвенције зарада ОСИ за особе без радног искуства у износу од 11,4 милиона динара. За програм за самозапошљавање издвојено је 480.000 динара, док је највише средстава намењено за јавне радове које је користило 48 особа са инвалидитетом.

Обезбеђење одрживог, односно трајног решења запослења ОСИ могуће је обезбеђењем финансијских средстава, којим би се рефундирао део зараде запослене особе са инвалидитетом трајно или током дужег времена, што би створило додатно време да се ова лица боље обуче и прилагоде радном окружењу.

3.3.3.3 Социјална заштита

У Извештају Центра за социјални рад Ужице за 2019. годину се наводи да од преласка на постојећу организацију рада, на третману Службе за заштиту деце и младих налазе се и деца и млади са инвалидитетом, али само она која су обухваћена следећим облицима социјалне заштите: смештај, старатељство, усвојење, професионално оспособљавање и коришћење права на Дневни боравак.

Током 2019. године је извршена процена и донето решење о признавању права за 30 деце и младих за обезбеђивање **услуге личног пратиоца**, за 10 за коришћење **услуге Дневног борава и 2** за пружање **услуге помоћ у кући за децу и младе са инвалидитетом**. Током године је извршен и смештај у Дом ученика у Ужицу једног детета ради професионалног оспособљавања, а по претходно прибављеној сагласности Министарства за рад, запошљавања, борачка и социјална питања.

За једну младу особу прибављена је сагласност Министарства за **смештај у установу социјалне заштите**, али је током реализације, мајка одустала од поднетог захтева.

Због болести или сметњи у психофизичком развоју када млада особа није у стању да се самостално стара о себи и о заштити својих права и интереса, родитељско право се може продужити након пунолетства. У току извештајног периода на евиденцији се налази три младе особе **са продуженим родитељским правом**.

Члан Интерресорне комисије је током 2019. године сачинио 67 извештаја у којима је предложио **додатне мере подршке** и 11 извештаја где је предложена **новчана помоћ породицама** (за лечење, операције, посебну исхрану, асистивну технологију...).

У свом Извештају за 2019. годину **Центар за социјални рад Ужице** наводи да су се током заштите деце са инвалидитетом, а чије би решавање допринело да се и овој деци и младима обезбеде услови за оптималан развој, суочавали са следећим **проблемима**:

- Недовољан капацитет Дневног борава
- Недовољан број хранитељских породица које би биле спремне да обезбеде смештај за децу са инвалидитетом и
- неадекватна сарадња НВО, удружења и институција које се баве заштитом деце са инвалидитетом /присутан мали број пружаоца услуга из невладиног и приватног сектора/.

У Извештају је посебно истакнута добра сарадња локалне самоуправе, Школске управе у Ужицу и Основне школе за децу са сметњама у развоју „Миодраг В. Матић“ са Интерресорном комисијом као пример добре праксе и препознавања потреба деце са инвалидитетом (уважавање процене потреба Комисије и обезбеђивање средстава на посебној буџетској линији за обезбеђивање процењених потреба деце).

Град Ужице већ дуги низ година финансира различите услуге социјалне заштите, у складу са Законом о социјалној заштити и на основу Одлуке о социјалној заштити града Ужица.

Услуга „Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју“ успостављена је 2010. године и ову услугу је пружао Дом за децу и омладину „Петар Радовановић“ (за 20 корисника);

Услуга „Помоћ и нега у кући за децу са сметњама у развоју“ је успостављена 2011. године, кроз пројекат “Хајде да растемо заједно” (финансијер Европска унија), када је пружалац био Центар за социјални рад Ужице, потом је услуга редефинисана у услугу “Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју и особе са инвалидитетом” и од јуна 2017. године пружалац је Удружење инвалида церебралне и дечије парализе из Ужица (за 12 корисника);

Услуга „Лични пратилац детета“ успостављена је 2012. године, а од 2017. године овлашћени пружалац услуге је Удружење дистрофичара Златиборског округа – Ужице (за 21 корисника);

Услуга „Персонална асистенција“ је услуга коју је од 2011. до 2016. године пројектно пружало Удружење дистрофичара Златиборског округа Ужице. Од 2016. године ова услуга се финансира из буџета Града, пружалац је Удружење дистрофичара Златиборског округа Ужице (за 3 корисника).

Услуга „Прилагођени превоз за кориснике Дневног борава за децу и младе са сметњама у развоју“ успостављена је 2011. године кроз пројекат "Хајде да растемо заједно" и током 2011,

2012. и 2013. године, финансирана је из средстава пројекта. Завршетком пројекта, од 2014. године услуга се финансира из буџета града Ужица. пружалац је Удружење инвалида церебралне и дечије парализе из Ужица, за кориснике услуге Дневног боравка.

Града Ужице је 2019. године основао Градски центар за пружање услуга социјалне заштите⁵, ради успостављања, развијања и пружања услуга социјалне заштите из надлежности локалне самоуправе, у складу са законом и другим прописима којима се регулише област социјалне заштите. Многе од претходно наведених услуга се сада пружају од стране ове установе, односно Градски центар за пружање услуга социјалне заштите Ужице (у даљем тексту: Градски центар) тренутно пружа следеће услуге:

- Услуга персоналне асистенције (почетак пружања услуге од стране Градског центра: 01.6.2020. године);
- Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју и инвалидна лица (Градски центар пружа услугу од 01.07.2020. године);
- Лични пратилац детета (Градски центар пружа услугу од септембра 2019. године);
- Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју (од јула 2019. године);
- Помоћ у кући за старије особе (услуга коју Градски центар пружа од оснивања);
- Саветовалиште (за унапређење и очување менталног здравља родитеља, деце и младих);
- Становање уз подршку за младе који се осамостаљују (Градски центар је преузео ову услугу од 1.4.2020. године);

„Персонална асистенција“ је услуга која је доступна пунолетним лицима са инвалидитетом са процењеним I и II степеном подршке, у складу са прописаним стандардима за пружање услуге социјалне заштите, који остварују право на увећан додатак за помоћ и негу другог лица, способни су за самостално доношење одлука, радно су ангажовани, или су активно укључена у рад различитих удружења, спортских друштава, политичких партија и других облика друштвених активности, односно укључена су у редовни или индивидуални образовни програм. Услуга персоналне асистенције остварује се кроз активности усмерене ка задовољењу личних и животних потреба, ради успостављања већег нивоа самосталности. Активности услуге персоналне асистенције усмерене су ка одржавању и унапређењу квалитета живота корисника, у зависности од идентификованих потреба и капацитета за самостално обављање одређених активности, као и капацитета за самостално обављање одређених активности, као и капацитета породице корисника и доступних ресурса.

Персонални асистент ангажован је у раду са једним корисником, најмање 20 а највише 40 сати недељно, према процењеним потребама и капацитетима корисника. На основу идентификованих потреба и процене доступних ресурса, пружалац услуге и корисник одређују обим и врсту ангажовања персоналног асистента.

На овој услузи ангажовано је пет персоналних асистената.

„Услуга помоћ у кући за децу са сметњама у развоју и особама са инвалидитетом“ намењена је деци и одраслима којима је услед физичких, односно психичких препрека онемогућено несметано функционисање у оквиру свог дома. Услуга се пружа у случајевима када је породична подршка недовољна или нерасположива, у складу са идентификованим потребама корисника а све у циљу унапређења квалитета живота корисника и превенирања смештаја у институције. Крајњи циљ коришћења услуге је унапређење и одрживост квалитета живота корисника и спречавање

⁵ Одлука града Ужица бр.022-65/19 21.06.2019.године

смештаја у институције. Све активности које се реализују доприносе оснаживању породице, осамостаљивању и унапређењу квалитета живота корисника. Услуга обухвата активности пружања подршке и помоћи појединцу и породици ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и стварање могућности да што самосталније живе у друштву.

Услуга је намењена деци са сметњама у развоју и одраслим особама са инвалидитетом, који имају: телесни инвалидитет; вишеструке сметње у развоју; тешке и теже облике недовољне менталне развијености; аутизам; тежа хронична обољења.

Услугу до сада је користило дванаест корисника

„**Лични пратилац**“ доступан је детету са инвалидитетом односно са сметњама у развоју, коме је потребна подршка за задовољавање основних потреба у свакодневном животу у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима, под условом да је укључено у васпитно-образовну установу, односно школу, до краја редовног школовања, укључујући завршетак средње школе. Сама дефиниција корисничке групе упућује на сврху услуге, која је одређена као пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке деци ради укључивања у редовно школовање и активности у заједници, ради успостављања што већег нивоа самосталности. Услугу могу користити:

- Корисници који се налазе на редовном школовању, укључујући завршетак средње школе, а неопходна им је подршка и помоћ личног пратиоца за похађање редовне наставе;
- Корисници који су претходно користили услугу.

Током извођења програмских активности, рад се спроводи у складу са потребама и могућностима корисника услуге. Стручни радник и лични пратилац са сваким корисником примењују индивидуализацију у раду. Планирање и програмирање рада спроводи се поред основних активности и према интресовањима корисника.

Сврха услуге „**Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју**“ састоји се у унапређењу квалитета живота корисника у властитој социјалној средини кроз одржање и развијање социјалних, психолошких и физичких функција и вештина, како би се што више оспособили за самосталан живот. Ово је услуга социјалне заштите која је почела са радом 17.05.2010. године, а Градски центар ју је преузео након оснивања, односно од 04.07.2019. године.

Услуга Дневног боравка омогућава корисницима: исхрану, бригу о хигијени, здравствену заштиту за време трајања боравка, едукативни рад, оспособљавање за рад и радне активности, као и за стицање основних животних навика и практичних вештина. Такође, Дневни боравак организује културно-забавне и спортско-рекреативне активности у складу са способностима и испољеном интересовању корисника. У оквиру ове услуге реализује се радионичарски рад и индивидуални рад у складу са индивидуалним планом услуге.

Стручним радом у Дневном боравку обезбеђује се: успостављање основних животних вештина и навика; оспособљавање корисника за старање о својим непосредним, свакодневним потребама; оспособљавање за што самосталнији живот и рад; развијање очуваних потенцијала, подстицање и развијање психо-моторних способности; развијање хигијенских, радних и других навика; подстицање вербалног изражавања, социјализација, праћење прилагођавања и напредовања корисника у складу са потенцијалима; педагошко-корективни рад; обављање индивидуалног рада према индивидуалним плановима услуге; сарадња и саветодавни рад са родитељима; инклузија; сарадња са васпитно-образовним установама, здравственим установама и осталим пружаоцима услуга социјалне заштите; ангажовање физиотерапеута у циљу спровођења физикалних вежби и третмана са децом и младима која имају церебралну парализу и сметње у моторном

функционисању. Како би се побољшало функционално стање корисника приоритет је ангажовање психолога ради организовања психолошких радионица са родитељима.

Дневни боравак ради сваког радног дана од 8 до 16 часова.

Услуге Дневног боравака доступне су:

- деци и младима са телесним инвалидитетом, односно интелектуалним тешкоћама, који имају потребу за дневном негом и надзором и подршком у одржању и развијању потенцијала на начин који не омета њихово школовање
- одраслима са телесним инвалидитетом, односно интелектуалним тешкоћама, који имају потребу за дневном негом и надзором и подршком у одржању и развијању потенцијала.

Услуга Дневног боравака доступна је деци и младима узраста до 30 година, као и одраслима који су почели да користе ову услугу до навршених 30 година живота, са различитим развојним тешкоћама. Капацитет Дневног боравака је 20 корисника.

„Помоћ у кући за старије особе“, као облик ванинституционалне заштите, *Одлуком о социјалној заштити града Ужица*⁶, утврђује се као право појединца и породице у области социјалне заштите, које у складу са законом обезбеђује Град.

Услугом помоћ у кући обезбеђује се подршка старијим лицима у задовољавању свакодневних животних потреба, како би им се унапредио квалитет живота у старости и превенирао одлазак у институцију. За коришћење услуге се одлучују самоиницијативно или на предлог чланова породице.

Услуга је намењена особама у старијем добу које имају ограничене психо-физичке способности услед којих нису у стању да самостално испуњавају све обавезе и својепотребе неопходне за нормалан живот и несметано функционисање домаћинства. Помоћ у кући пружа се у случајевима када је породична подршка недовољна или није расположива, у складу са идентификованим индивидуалним потребама корисника, у циљу одржавања и унапређење квалитета живота корисника и спречавања односно одлагања смештаја у институције. Изузетно, услугу могу користити и особе млађе од 65 година са трајним инвалидитетом којима је с обзиром на здравствени и социјални статус овакав вид помоћи неопходан.

Остарела лица могу користити социјалне, здравствене или интегрисане услуге (социјално-здравствене) што је и најчешћи облик заштите. Услугом помоћи у кући за старије особе је покривена цела градска зона.

Услуга се пружа сваког радног дана од 7 до 15 часова на подручју града Ужица. Услуга сваком појединачном кориснику може бити пружана најмање 8, а највише 40 сати месечно. Динамика пружања услуге одређује се са корисником, а на основу процене потреба на основу које се и прави индивидуални план пружања услуге за конкретног корисника. Координатор услуге врши надзор у спровођењу услуга. Геронтодомаћица је у обавези да поштује утврђено време и распоред пружања услуге и не може их мењати самостално, већ само уз учешће стручног радника на услугама у заједници, путем анекс уговора.

Капацитет услуге је 40 корисника.

„Саветовалиште“ је сервис за унапређење и очување менталног здравља родитеља, деце и младих које им помаже да се изборе са тешкоћама у партнерским односима, проблемима насиља у породици, тешкоћама у одрастању, емоционалним и психосоцијалним проблемима. Саветовалиште ради по принципима системске породичне терапије. Овај приступ наглашава да

⁶ „Службени лист града Ужица број 19/11) од 22.12.2011. године

„симптом“ настаје у породици, да има своју функцију, те да га у раду са породицом треба исправљати.

Корисници у саветовалиште долазе самоиницијативно, али могу бити упућени и од Основног суда, Основног јавног тужилаштва, Центра за социјални рад, основних и средњих школа, дечијих вртића, Дома здравља, Болница, Дечијег диспанзера, невладиних организација.

У Саветовалишту раде 3 породична терапеута (2 социјална радника и 1 психолог). Сви су завршили четворогодишњу едукацију из системске породичне терапије у организацији Асоцијације системских породичних терапеута

„Становање уз подршку за младе који се осамостаљују“ дуготрајно је доступна особама са физичким инвалидитетом, интелектуалним или менталним тешкоћама, са навршених 15 година.

Сврха услуге становања уз подршку за особе са физичким инвалидитетом, интелектуалним или менталним тешкоћама, јесте помоћ и подршка у стицању што већег степена самосталности који им омогућава квалитетнији независан живот у заједници.

Услуга становања уз подршку доступна је најдуже две године:

- 1) лицима узраста између 15 и 26 године, које по престанку смештаја у установи социјалне заштите или хранитељској породици, као и по престанку боравка у установи за васпитање деце и омладине, односно у установи за извршење кривичних санкција, не могу или не желе да се врате у биолошку или сродничку породицу, нити су у могућности да започну самосталан живот;
- 2) лицима узраста између 15 и 26 година, које немају могућности да и даље живе у биолошким или сродничким породицама, као алтернатива смештају у установу социјалне заштите или хранитељску породицу, односно ради оспособљавања за самосталан живот;

Сврха услуге за младе који се осамостаљују и лечене зависнике од алкохола или психоактивних супстанци, је помоћ и подршка у стицању самосталности и интеграције у заједницу.

Становањем уз подршку обезбеђује се одговарајући смештај, стручна помоћ и подршка за што потпуније осамостаљивање и укључивање корисника у заједницу. Становање уз подршку обезбеђује се ради спречавања коришћења услуге домског смештаја.

Током 2019/2020. године ову услугу користио је један корисник.

На листи издатих лиценци за пружаоце услуга социјалне заштите налази се и неколико пружалаца са подручја града Ужица.

Лиценциране су услуге **„Помоћи у кући“** (за одрасле кориснике) и **„Становање уз подршку“** (за младе) при Центру за социјални рад Ужице. Удружење дистрофичара Златиборског округа добило је лиценцу за **„Персоналну асистенцију“**. Удружење грађана „Женски центар“ добило је лиценцу за **„СОС телефон за жене са искуством насиља“**. Удружење инвалида церебралне и дечије парализе је добило лиценцу за услугу **„Помоћи у кући“** (за одрасла и старија лица).

Лиценциран је пружалац услуге **„Дневни боравак за децу, младе и одрасле са телесним инвалидитетом и интелектуалним потешкоћама“** при Дому за децу и омладину „Петар Радовановић“ – 20 корисника, али им је лиценца трајала до 2019. године.

3.3.3.4 Здравствена заштита

Преко Службе за поливалентну патронажу по налогу изабраног лекара, врше се посете и здравствено васпитни рад са особама са инвалидитетом и давање корисних информација у вези са остваривањем права на здравствену заштиту.

Дом здравља, као установа примарне здравствене заштите има обучени кадар за здравствено васпитни рад са осетљивим популационим групама на различите теме кроз Поливалентну патронажну службу, Превентивни центар, Развојно саветовалиште, Саветовалиште за младе итд. Овак ресурс се може искористити за унапређење информисаности особа са инвалидитетом, подизање свести о важности превентивних прегледа (на пример очување репродуктивног здравља жена са инвалидитетом), активном учешћу у отклањању предрасуда и уклањању потешкоћа у погледу остваривања права на здравствену заштиту, подстицају здравих стилова живота у циљу одржавања преостале функционалне способности и спречавања компликација.

Дома здравља и Центар за социјални рад имају потписан *Протокол о сарадњи*, што омогућава смањење трошкова лечења пацијената.

Важно је напоменути да при **РФЗО-у** постоји Центар за сарадњу са осигураницима, удружењима пацијената, особама са инвалидитетом и информисање јавности, који представници удружења могу лично контактирати, и том приликом изнети ставове и предлоге који могу бити корисни за унапређење нивоа здравствене заштите.

3.4 SWOT анализа

SWOT анализа (акроним од енглеских речи: *Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats* - снаге, слабости, прилике, претње) је техника стратешког менаџмента путем које се уочавају стратешки избори довођењем у везу снага и слабости са шансама и претњама у екстерном окружењу. Помоћу SWOT анализе утврђује се следеће:

- где је ЈЛС најјача;
- где је ЈЛС најслабија и које су мане;
- који потенцијал постоји тј. где постоји слободан простор за раст и развитак и
- које опасности прете и у којој тачки је ЈЛС најслабија.

SWOT анализа је резултат радионица које су одржане са представницима заинтересованих страна и заснована је како на анализи доступних статистичких података (који су дати у овом документу), тако и на проценама којима су располагали представници заинтересованих страна.

Урађена је за следеће области:

3.4.1 Приступачност

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Континуирана финансијска подршка од стране Града за рад и функционисање организација ОСИ • Организације ОСИ које препознају потребе и дају иницијативе • Надлежне институције имају искуства и стручне запослене • Висок степен емпатије запослених да услуге учине приступачним особама са инвалидитетом	• Организационе баријере у институцијама, установама ограничавају приступачност услугама (нпр. немогућност измештања служби у приземље и сл.) • Недовољно ефикасан рад комуналне инспекције и друге • Недовољна контрола спровођења Закона о планирању и пројектовању и Правилника о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката • Јавни превоз није прилагођен ОСИ (без нископодних аутобуса, без звучне и визуелне сигнализације у превозним средствима, недостатак прилагођених возила, недостатак

	јасно означених станица са смерницама како до њих доћи...) • Недовољно информисане институције о изворима финансирања за решавање проблема приступачности • Веома мали број судских тумача на гестовном језику
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Законски дефинисана надлежност институција • Расположиви извори финансирања (домаћи и међународни)	• Недостатак финансијских средстава ЈЛС • Конфигурација терена • Пси луталице (кретање слепих лица уз помоћ пса водича) • Нерешен проблем паркирања у граду • Уски тротоари, уске улице, недовољан број лежећих полицајаца • Предрасуде локалне заједнице

3.4.2 Социјална и здравствена заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Успостављене и континуирано се пружају услуге социјалне заштите финансиране од стране Града (дневни боравак, лични пратилац, персонални асистент, помоћ у кући, прилагођен превоз...) • Пружаоци услуга социјалне заштите из јавног, приватног и цивилног сектора • Услуге здравствене заштите прилагођеније ОСИ (гинеколог, процедура заказивања прегледа и збрињавања ОСИ, мобилна стоматолошка опрема...) • Поливалентна патронажна служба, Превентивни центар, Развојно саветовалиште, Саветовалиште за младе у оквиру примарне здравствене заштите • Постојећа база података о ОСИ у оквиру организација ОСИ • Организације ОСИ препознају потребе свог чланства • Добра сарадња организација ОСИ, локалне самоуправе и институција и установа • Протокол о сарадњи између Дома здравља и ЦСР • Центар за сарадњу са осигураницима, удружењима пацијената, особама са	• Услуге (помоћ у кући и сл.) се углавном пружају корисницима у градском подручју • Листе чекања за услуге помоћ у кући, лични пратилац, дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју... • Недовољно возила за услугу прилагођеног превоза • Недостају услуге: дневни боравак за одрасле, предах услуга • Недовољна информисаност грађана о здравственим услугама прилагођеним ОСИ • Непостојање запослених који познају гестовни језик у институцијама, установама • Институције и установе немају довољно информација о доступним изворима финансирања • Недостатак физиотерапеута за кућно лечење

инвалидитетом и информисање јавности у РФЗО	
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Дефинисана надлежност институција • Постојећи програми едукације запослених у институцијама, установама – пружаоцима услуга • Доступни извори финансирања (домаћи и међународни)	• Недостатак финансијских средства ЈЛС • Недостатак службе за физикалну терапију у оквиру Дома здравља • Нови Закон о социјалној заштити је тек у припреми • Предрасуде локалне заједнице

3.4.3 Образовање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Добра интерсекторска сарадња • Институције образовања и васпитања имају компетентне запослене са развијеном емпатијом • Подршка ОШ за ученике са сметњама у развоју као ресурсног центра • Услуга личног пратиоца	• „Злоупотреба“ услуге личног пратиоца (услед недостатка педагошких асистената) • Ограничена приступачност образовно васпитних установа • Неприлагођеност простора у школама ученицима са инвалидитетом • Недостатак кадра (дефектолога, логопеда...) • Недостатак педагошких асистената • Недостаје Савет за образовање • Недовољно информисане институције о изворима финансирања
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Добра законска регулатива – добро дефинисана надлежност образовних институција • Обавезно и континуирано стручно усавршавање запослених у образовању (интерно и екстерно) • Учитељски факултет у Ужицу • Доступни извори финансирања (домаћи и међународни)	• Образовна структура ОСИ • Непостојање стратегија која се односи на реаговање у ванредним ситуацијама • Недостатак подршке за жене са инвалидитетом (вишеструко угрожене)

3.4.4 Запошљавање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Активна сарадња између НСЗ и Града Ужица • Локални акциони план запошљавања • НСЗ располаже ажурним подацима о броју незапослених • Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом	• Велики број незапослених особа који су на евиденцији НСЗ дуже од 1 године • Хидраулични подизач који је постојао на улазу у зграду НСЗ, а који је склоњен • У унутрашњем делу зграде НСЗ не постоји лифт

• Мере и активности НСЗ за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом • <i>Буџетски фонд</i> за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом	• Особама са сензорним инвалидитетом нису доступне информације на Брајевом писму и тумачи на знаковном језику у НСЗ • Не постоји процедурална могућност за добијање информација о послодавцима који плаћају пенале
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Повећана заинтересованост послодаваца за запошљавање особа са инвалидитетом • Остварење приступа информацијама о послодавцима који плаћају пенале јер нису запослили ОСИ • Увођење додатних стимулативних мера и повећање финансијских средстава • Стимулисање отварање предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање ОСИ	• Тренд пораста броја незапослених особа са инвалидитетом преко 50 година • Смањење запослености ОСИ као последица пандемије - Ковид19, односно потенцијалне економске кризе

3.4.5 Партиципација, равноправност и недискриминација

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Партиципација преко матичних организација у друштвеном животу • Добра сарадња организација ОСИ са представницима ЈЛС	• Образовна структура ОСИ • Непостојање стратегија која се односи на реаговање у ванредним ситуацијама (која укључује ОСИ) • Недостатак подршке за жене са инвалидитетом (вишеструко угрожене)
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Доступни извори финансирања (домаћи и међународни) • Добра законска регулатива (Закон о борби против дискриминације, Закон о спречавању дискриминације ОСИ) • Инклузија – повезивање и укључивање организација цивилног друштва и институција	• Предрасуде заједнице • Невидљивост појединих категорија ОСИ • Приступачност као ограничавајући фактор за партиципацију

Као **кључна питања**, питања на којима Град Ужице треба да ради у наредном средњорочном периоду, издвојена су:

- Уклањање баријера свих врста
- Побољшање услуга социјалне заштите за ОСИ
- Партиципација у свим сегментима живота

4 ОПИС ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

4.1 Визија

Град Ужице - инклузивна заједница у којој особе са инвалидитетом равноправно учествују у друштву. Средина без препрека.

4.2 Опис промене која ће се остварити применом Програма

Унапређен положај особа са инвалидитетом кроз уклањање препрека са којима се сусрећу у различитим областима друштвеног живота и стварање услова за уживања свих права на равноправној основи са другима.

Остварење планираних циљева резултираће унапређењем положаја особа са инвалидитетом у свим областима од утицаја на њихов живот, као и оснаживањем особа са инвалидитетом ради обезбеђивања: приступачности, партиципације, једнакости, запошљавања, образовања и обуке, социјалне заштите, здравствене заштите и других аспеката који доприносе изједначавању њихових могућности и стварању инклузивне једнакости.

4.3 Опис заинтересованих страна

Заинтересоване стране за израду и спровођење Програма су јединица локалне самоуправе са свим органима и организационим јединицама (Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности (у даљем тексту: ГУ за послове органа града, ОУ и ДД), Градска управа за инфраструктуру и развој, Градска управа за инспекцијске послове и комуналну полицију, Градска управа за урбанизам, изградњу и имовинско-правне односе (у даљем тексту: ГУ за урбанизам) и др.), јавна предузећа (ЈП Ужице развој), као и јавне установе (Градски центар за услуге социјалне заштите, Центар за социјални рад, Дом здравља Ужице, Национална служба за запошљавање – Филијала Ужице и др.) и удружења која се баве унапређењем положаја особа са инвалидитетом.

5 ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

5.1 Општи циљ

Општи циљ Програма је унапређење положаја особа са инвалидитетом у Ужицу и повећање друштвене укључености.

Општи циљ је усаглашен, односно доприноси општем циљу Националне стратегије који гласи „изједначавање могућности особа са инвалидитетом у уживању свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, уз пуно поштовање њиховог достојанства и индивидуалне аутономије, обезбеђивања независности, слободе избора и пуне и ефективне партиципације у свим областима друштвеног живота, укључујући и живот у заједници“ и чија је циљана вредност „повећање учешћа особа са инвалидитетом у друштву за 25%“.

Кључни показатељи учинка општег циља, односно показатељи ефеката, њихове базне и циљне вредности, као и извори провере дефинисани су у Акционом плану.

5.1.1 Анализа опција за остварење циља

Град Ужице је у претходном трогодишњем планском периоду примењивао *Акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2018-2020. године* у коме је општи циљ био: „Унапређење положаја особа са инвалидитетом у Ужицу“, а за три приоритетне области дефинисана су три специфична циља (за сваку од области по један):

- 1) Област: приступачност;
 - Специфични циљ: Смањене баријере које отежавају инклузију особа са инвалидитетом;
- 2) Област: социјална и здравствена заштита;
 - Специфични циљ: Унапређене услуге социјалне и здравствене заштите за особе са инвалидитетом;
- 3) Област: запошљавање;
 - Специфични циљ: Повећана запосленост особа са инвалидитетом

Евалуација је показала да је спровођење акционог плана било успешно у многим сегментима, али да су преостали и многи изазови.

На пример, иако је доста тога урађено када је уклањање баријера у питању, далеко од тога да је обезбеђена приступачност физичком окружењу, услугама, средствима превоза, информацијама, производима и сл. Стога, приступачност као предуслов за самосталан живот, пуно и равноправно учешће особа са инвалидитеом у друштву, и даље представља кључно питање када је унапређење положаја особа са инвалидитетом у Ужицу у питању.

Приликом израде програма за нови трогодишњи плански период разматрана је могућност да се задрже специфични циљеви и мере које су постављене у *Акционом плану за период 2018-2020*, те да се на основу евалуације и у оквиру расположивих средстава, планирају нове мере, односно, да се поново уврсте мере и припадајуће активности које су биле планиране, али нису остварене у претходном периоду.

Поред тога, узето је у разматрање који су проблеми, кључна питања која ће се решавати са националног нивоа, односно који су то циљеви и мере дефинисани у *Националној стратегији* а за које одговорност имају министарства и друге националне институције. Ограничавајући фактор приликом разматрања ових опција је што је *Национална стратегија* усвојена за период 2020-2024. године, али ни до краја 2020. године није припремљен акциони план који се на њу односи.

Основно опредељење, као што је то био случај и код *Акционог плана за период 2018-2020. године*, а и код *Националне стратегије за период 2020-2024. године* је да се утврди мањи број посебних циљева који одређују основне правце деловања ради унапређење положаја особа са инвалидитетом и повећања друштвене укључености. За сваки посебан циљ прописане су мере чија реализација доприноси остваривању посебног циља, а све мере заједно доприносе остваривању општег циља програма.

5.2 Посебни циљеви, мере и анализа њихових ефеката

Да би био постигнут општи циљ Програма, планирана су три посебна циља:

1. Уклањање баријера које отежавају инклузију особа са инвалидитетом;
2. Унапређење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом;
3. Укључивање особа са инвалидитетом у све аспекте друштвеног живота у заједници;

Уз сваки посебан циљ дефинисани су су кључни показатељи учинка који се на њега односе (тзв. показатељи исхода). Показатељи исхода, њихове базне и циљне вредности, као и извори провере наводе се у Акционом плану.

За сваки посебан циљ, прописане су мере чија реализација доприноси остваривању посебног циља.

Уз сваку меру дефинисани су учинка који се на њу односе (тзв. показатељи резултата), базне и циљне вредности показатеља резултата, као и извори провере. Све ово садржано је Акционом плану, у коме су дате и друге информације које се односе на меру, као што су: институција је надлежна за спровођење мере (носилац мере), институције које учествују у спровођењу мере (партнери), период спровођења мере, као и процена потребних финансијских средстава неопходних за спровођење мере и извори финансирања.

5.2.1 Посебан циљ 1: Уклањање баријера које отежавају инклузију особа са инвалидитетом

Овај посебан циљ доприноси да целокупно окружење буде једнако доступно особама са инвалидитетом и обезбеђује да се особе са инвалидитетом изједначавају у приступу службама, добрима и услугама.

Реализација посебног циља оствариваће се континуирано током периода важења Програма.

За отварање овог посебног циља планирано је спровођење следећих **мера**:

- 1) Обезбеђење физичке приступачности
- 2) Обезбеђење информационе приступачности и уклањање комуникацијских баријера

5.2.1.1 Мера 1.1: Обезбеђење физичке приступачности

Опис и ефекти мере: Ова мера обухвата капиталне и инфраструктурне пројекте, инвестиције и сл. који доприносе унапређивању стања у погледу приступачности јавних објеката (посебно оних у којима се остварују различита права), културних/образовних установа, угоститељских, трговинских, услужних објеката, приступачности саобраћајница и јавних површина, приступачности превоза, као и линија кретања од паркинга/стајалишта јавног превоза до одговарајућих објеката, и приступачности јавних услуга. Ова мера треба да допринесе да особе са инвалидитетом имају једнак приступ физичком окружењу, услугама и средствима превоза.

5.2.1.2 Мера 1.2: Обезбеђење информационе приступачности и уклањање комуникацијских баријера

Опис и ефекти мере: Ова мера обухвата развој нових или унапређење постојећих услуга, набавку добара и спровођење активности које доприносе следећем: да сви културни садржаји буду доступни особама са инвалидитетом, да за глуве и наглуве особе буде доступна услуга тумача за знаковни језик, да се од стране државних органа поштују стандарди у погледу приступачности садржаја веб сајтова и електронске управе, да се обезбеди информациона приступачности у ванредним ситуацијама (што подразумева приступачне протоколе и информативне услуге, у складу са потребама особа са инвалидитетом, нарочито у случајевима потребе за евакуацијом) и сл. Њеном применом остварују се права на информисање и комуникацију у складу са потребама особа са инвалидитетом, уз развој и коришћење асистивних технологија.

5.2.2 Посебан циљ 2: Унапређење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом

Под овим циљем се подразумева повећање обухвата постојећих услуга социјалне заштите (повећање броја корисника), подизање квалитета постојећих услуга у складу са потребама и сугестијама корисника, као и увођење нових услуга за којима постоји потреба.

Реализација посебног циља оствариваће се континуирано током периода важења Програма.

За отварање овог посебног циља планирано је спровођење следеће **мере**:

- 1) Обезбеђење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом унапређењем постојећих и развојем нових услуга

5.2.2.1 Мера 2.1: Обезбеђење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом унапређењем постојећих и развојем нових услуга

Опис и ефекти мере: Као што и сам назив каже, ова мера обухвата обезбеђење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, како путем унапређења постојећих услуга (као што су: услуга геронто домаћица, услуга прилагођеног превоза деце и младих са сметњама у развоју корисника услуге дневног боравка, услуга личног пратиоца, услуга помоћи у кући за децу са сметњама у развоју и ОСИ, услуга персоналног асистента), тако и развојем нових услуга (као што су: услуга дневног боравка за одрасле, услуга дневног боравка за децу са аутизмом, инклузивни савето-едукативни и социо-терапеутски центар за децу са сметњама у развоју и ОСИ).

Мера утиче на унапређење живота особа са инвалидитетом.

5.2.3 Посебан циљ 3: Укључивање особа са инвалидитетом у све аспекте друштвеног живота у заједници

Овај посебан циљ односи се на подстицање потпуне и ефикасне инклузије особа са инвалидитетом и њихово учешће у свим аспектима друштвеног живота, као што су политички, јавни, културни, образовни и спортски живот у заједници.

Реализација посебног циља оствариваће се континуирано током периода важења Програма.

За отварање овог посебног циља планирано је спровођење следећих **мера**:

- 1) Подршка учешћу особа са инвалидитетом у политичком и јавном животу, спортским и рекреативним активностима и културном стваралаштву
- 2) Информисање и едукација о животу и потребама ОСИ
- 3) Остваривање права на рад ОСИ

5.2.3.1 Мера 3.1: Подршка учешћу особа са инвалидитетом у политичком и јавном животу, спортским и рекреативним активностима и културном стваралаштву

Опис и ефекти мере: Ова мера обухвата подршку свим оним програмима и пројектима који утичу на то да се оствари активно и пасивно бирачко право особа са инвалидитетом, као и да се повећа њихово учешће у спортским и рекреативним активностима, као и у активностима културног стваралаштва.

5.2.3.2 Информисање и едукација о животу и потребама ОСИ

Опис и ефекти мере: Ова мера обухвата активности подизања свести о особама са инвалидитетом, разбијање стереотипа и предрасуда и промоција позитивне слике о могућностима особа са инвалидитетом.

5.2.3.3 Остваривање права на рад ОСИ

Опис и ефекти мере: Ово је подстицајна мера која обухвата активности усмерене на остваривање права особа са инвалидитетом на рад, као што су: развијање иницијатива за запошљавање ОСИ у јавним предузећима, институцијама и установама, унапређење мера активне политике запошљавања за ОСИ у оквиру ЛАПЗ-а (јавни радови), стручно-консултативна подршка оснивању социјалних предузећа, професионална рехабилитација ОСИ и др.

6 АКЦИОНИ ПЛАН

Овим Акционим планом детаљно се разрађују постављени циљеви (општи циљ и посебни циљеви).

За сваки посебан циљ дефинисане су мере које доприносе остварењу посебног циља. Уз сваку меру дате су следеће информације: тип мере⁷, носилац и партнери, период спровођења, финансијска средства (укупно потребна, по годинама и по изворима финансирања).

За сваку меру утврђене су активности и пројекти које треба реализовати у оквиру мере. Уз сваку активност/пројекат дефинисани су носиоци активности, партнери и потребна финансијска средства (укупна, по годинама и по изворима финансирања).

Укупна вредност овог Акционог плана за период од 2021-2023. године износи **100.955.528,00 динара**, од чега се из буџета Града Ужица издваја **87.992.498,00 динара**, а из осталих извора **12.963.030,00 динара**.

ОПШТИ ЦИЉ:		Унапређење положаја особа са инвалидитетом у Ужицу и повећање друштвене укључености				
Показатељи на нивоу општег циља (показатељи ефеката)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат особа са инвалидитетом које користе услуге социјалне заштите	%	2020	45	2023.	47	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД
Број особа са инвалидитетом на јавним функцијама на локалном нивоу	број	2020	1	2023.	2	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД
Проценат објеката у јавној употреби који су једнако доступни свима	%	2020	11	2023.	* ⁸	Извештај ГУ за инфраструктуру и развој

ПОСЕБАН ЦИЉ 1:		Уклањање баријера које отежавају инклузију особа са инвалидитетом				
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере

⁷У складу са *Законом о планском систему* („Сл. гласник РС“ бр. 30/2018), мере јавних политика могу бити: 1) **регулаторне**, којима се успостављају стандарди и правила којима се уређују односи у друштву; 2) **подстицајне**, у које спадају: фискалне мере (субвенције, порези и друго) и друге финансијске и нефинансијске мере; 3) **информативно едукативне** (информационе и образовне кампање и друго); 4) **институционално-управљачко-организационе** (формирање нових и укидање постојећих институција, промена организационе структуре одређених субјеката, промена броја и компетенција запослених и др.), и 5) **обезбеђење добара и пружање услуга** од стране учесника у планском систему, укључујући и јавне инвестиције (капитални и инфраструктурни пројекти, инвестиције и др.)

⁸ Циљна вредност ће бити дефинисана након реализације активности 1.1.1 – до краја 2021. године

Број објеката у јавној употреби који су у потпуности приступачни за особе са инвалидитетом	број	2020	5	2023.	*9	Извештај ЈП Ужице развој
--	------	------	---	-------	----	--------------------------

МЕРА 1.1:	Обезбеђење физичке приступачности		Тип мере:	Обезбеђење добара и пружање услуга				
Носилац мере:	Град Ужице - ГУ за инфраструктуру и развој		Партнери:	Други органи и организационе јединице ЈЛС				
Период спровођења:	2021-2023.	Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):			200.000,00 ¹⁰			
Процењена фин. средстава по годинама (РСД):	2021: - 2022: 100.000,00 ¹¹ 2023: 100.000,00	Процењена фин. средстава по изворима финансирања			Буџет ЈЛС: 200.000,00 ¹²			
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2021.	2022.	2023.	
Број јавних објеката код којих је унапређена физичка приступачност		Број	2020.	5	-	* ¹³	*	Извештај ГУ за инфр.и развој
Број саобраћајница код којих је унапређена приступачност		Број	2020.	7	-	* ¹⁴	*	Извештај ГУ за инфр.и развој
Дужина саобраћајница код којих је унапређена приступачност		Км	2020.	20	-	* ¹⁵	*	Извештај ГУ за инфр.и развој

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук. процењ. фин. сред. (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
1.1.1	Израда оперативног плана за приступачност јавних објеката, саобраћајница	ГУ за урбанизам	ГУ за инфраструк. и развој ЈП Ужице развој	До краја 2021 године	-	2021: -	У оквиру редовних активности

⁹ Циљна вредност ће бити одређена након спровођења активности 1.1.1 (до краја 2021. године)

¹⁰ Укупно процењена финансијска средства ће бити дефинисана након спровођења активности 1.1.1 – до краја 2021. године

¹¹ Процењена финансијска средства по годинама ће бити дефинисана након спровођења активности 1.1.1 – до краја 2021. године

¹² Процењена финансијска средства по изворима ће бити дефинисана након спровођења активности 1.1.1 – до краја 2021. године

¹³ Циљна вредност ће бити одређена након спровођења активности 1.1.1 (до краја 2021. године)

¹⁴ Циљна вредност ће бити одређена након спровођења активности 1.1.1 (до краја 2021. године)

¹⁵ Циљна вредност ће бити одређена након спровођења активности 1.1.1 (до краја 2021. године)

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук. процењ. фин. сред. (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
1.1.2	Спровођење оперативног плана (јавни објекти)	ГУ за инфраструк. и развој	ЈП Ужице развој	у складу са планом	* ¹⁶	2021: - 2022: * ¹⁷ 2023: * ¹⁸	* ¹⁹
1.1.3	Спровођење оперативног плана (саобраћајнице, јавни простор, паркинзи)	ГУ за инфраструк. и развој	ЈП Ужице развој	у складу са планом	* ²⁰	2021: - 2022: * ²¹ 2023: * ²²	* ²³
1.1.4	Израда мапе приступачности	ГУ за урбанизам	ЈП Ужице развој Удружења ОСИ	До краја 2023. године	200.000,00	2021: - 2022: 100.000,00 2023: 100.000,00	Буџет ЈЛС 200.000,00
1.1.5	Дефинисање захтева према превознику по питању приступачности возила	Савет за саобраћај	-	У 2021. години	-	-	У оквиру редовних активности

МЕРА 1.2	Обезбеђење информационе приступачности и уклањање комуникацијских баријера	Тип мере:	Подстицајна
Носилац мере:	Град Ужице - Градска управа за инспекцијске послове и комуналну полицију	Партнери:	Други органи и организационе јединице ЈЛС, Удружење глувих и наглувих Ужице
Период спровођења:	2021-2023.	Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	60.000,00
Процењена фин. средства по годинама	2021: - 2022: 60.000,00	Процењена фин. средства по изворима финансирања	Буџет ЈЛС: 60.000,00

¹⁶ Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

¹⁷ Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

¹⁸ Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

¹⁹ Извори финансирања ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

²⁰ Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

²¹ Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

²² Износ финансијских средстава ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

²³ Извори финансирања ће бити дефинисан након спровођења активности 1.1.1- до краја 2021. године

(РСД):	2023: -						
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2021.	2022.	2023.	
Број израђених акционих планова реаговања у ванредним ситуацијама у сврху збрињавања ОСИ	број	2020	-	-	1	-	Извештај ГУ за инспекцијске послове и комуналну полицију
Број представника установа и институција који су прошли обуку за знаковни језик	број	2020	-	-	30	-	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук. процењ. фин. средства (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
1.2.1	Израда акционог плана реаговања у ванредним ситуацијама у сврху збрињавања ОСИ	ГУ за инспекц. послове и комуналну полицију	-	До краја 2022. године	-	2021:- 2022:- 2023:-	У оквиру редовних активности
1.2.2	Обуке за реаговање у ванредним ситуацијама за збрињавање ОСИ	ГУ за инспекц. послове и комуналну полицију	Удружења ОСИ Управници зграда	-	-	2021:- 2022:- 2023:-	У оквиру редовних активности
1.2.3	Обуке за знаковни језик за представнике установа и институција	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Удружење глувих и наглувих Ужице	У 2022. години	60.000,00	2021: - 2022: 60.000,00 2023:-	ЈЛС 60.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 2:		Унапређење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број нових корисника (ОСИ) услуга социјалне заштите у односу на 2020. годину		Број	2020	-	2023.	98	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите

МЕРА 2.1:	Обезбеђење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом и децу са сметњама у развоју и инвалидитетом унапређењем постојећих и развојем нових услуга	Тип мере:	Подстицајна				
Носилац мере:	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Партнери:	Градски центар за услуге социјалне заштите, други органи и организационе јединице ЈЛС, организације цивилног друштва				
Период спровођења:	2021-2023.	Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):				80.880.728,00	
Процењена фин. средстава по годинама (РСД):	2021: 22.974.728,00 2022: 27.860.000,00 2023: 30.046.000,00	Процењена фин. средстава по изворима финансирања				Буџет ЈЛС: 77.329.998,00 Донатори: 3.550.730,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2021.	2022.	2023.	
Број нових корисника услуге геронто-домаћица	Број	2020	-	-	40	40	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите
Број корисника нове услуге – дневног боравка за одрасле	Број	2020.	-	-	17 ²⁴	17	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите
Број корисника услуге лични пратилац за децу	Број	2020.	30	40	50	50	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите
Број корисника унапређене услуге помоћи у кући за породице деце са сметњама у развоју и деце са инвалидитетом	Број	2020	-	20	20	20	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите
Број корисника услуге персоналног асистента	Број	2020	4	5	5	5	Извештај Градског центра за услуге социјалне заштите

²⁴ 7 корисника до 35 година и 10 старијих

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук.процењ. фин. сред. (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
2.1.1	Проширење услуге геронто-домаћице на сеоско подручје (на 3 села)	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градски центар за услуге социјалне заштите	континуирано од 2022.	4.700.000,00	2021: - 2022: 2.200.000,00 2023: 2.500.000,00	Буџет ЈЛС: 4.700.000,00
2.1.2	Успостављање услуге дневног боравка за одрасле	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градски центар за услуге социјалне заштите Дирекција за имовину РС	Континуирано од 2022. ²⁵	3.000.000,00	2021: - 2022: 1.500.000,00 2023: 1.500.000,00	Буџет ЈЛС: 3.000.000,00
2.1.3	Унапређење услуге прилагођени превоз деце и младих са сметњама у развоју корисника услуге дневног боравка	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градски центар за услуге социјалне заштите и Удружење дистрофичара ЗО	Континуирано, сваке године	2.700.000,00	2021: 900.000,00 2022: 900.000,00 2023: 900.000,00	Буџет ЈЛС: 2.700.000,00 ²⁶
2.1.4	Инклузивни савето-едукативни и социотерапеутски центар за децу са сметњама у развоју и ОСИ (Саветовалиште за лица са инвалидитетом)	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Удружење дистрофичара ЗО	Континуирано од 2021.	9.474.728,00	2021: 5.474.728,00 2022: 2.000.000,00 2023: 2.000.000,00	Буџет ЈЛС: 5.923.998,00 Други извори (СИПРУ, SWISS PRO): 3.550.730,00
2.1.5	Повећање обухвата услуге личног пратиоца за децу	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градски центар за услуге социјалне заштите	континуирано	45.300.000,00	2021: 11.700.000,00 2022: 16.000.000,00 2023: 17.600.000,00	Буџет ЈЛС: 45.300.000,00
2.1.6	Унапређење услуге помоћи	ГУ за послове	Градски центар	континуиран	8.606.000,00	2021: 2.600.000,00	Буџет ЈЛС:

²⁵ Време почетка спровођења услуге зависи од решавања имовинско правних односа

²⁶ Ово су финансијска средства потребна за пружање услуге. Потребна је и набавка новог возила (из донаторских средстава).

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук.процењ. фин. сред. (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
	у кући за породице деце са сметњама у развоју и деце са инвалидитетом	органа града, ОУ и ДД	за услуге социјалне заштите	о		2022: 2.860.000,00 2023: 3.146.000,00	8.606.000,00
2.1.7	Повећање обухвата услуге персоналног асистента	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градски центар за услуге социјалне заштите	континуирано	7.100.000,00	2021: 2.300.000,00 2022: 2.400.000,00 2023: 2.400.000,00	Буџет ЈЛС: 9.100.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 3: Укључивање особа са инвалидитетом у све аспекте друштвеног живота у заједници						
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број ОСИ укључених у бирачке одборе	број	2020	-	2022.	90	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД
Број новозапослених ОСИ ангажованих на немедицинским пословима у Дому здравља	Број	2020.	-	2023.	1	Извештај Дома здравља Ужице
Број ОСИ укључених у јавне радове	број	2020	33	2023.	33	Извештај НСЗ-Филијала Ужице
Број ОСИ укључених у професионалну рехабилитацију у периоду 2021-2023. (кумулативно)	Број	2020.	-	2023.	60	Извештај НСЗ-Филијала Ужице

МЕРА 3.1:	Подршка учешћу особа са инвалидитетом у политичком и јавном животу, спортским и рекреативним активностима и културном стваралаштву	Тип мере:	Подстицајна	
Носилац мере:	Град Ужице – ГУ за послове органа града, општу управу и друштвене делатности	Партнери:	Други органи и организационе јединице ЈЛС, политичке странке, Спортски савез	
Период спровођења:	2021-2023.	Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):		235.000,00
Процењена фин. средстава по годинама	2021: -	Процењена фин. средстава по изворима финансирања		Трансфери са републичког нивоа: 235.000,00

(РСД):	2022: 235.000,00 2023: -						
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2021.	2022.	2023.	
Број бирачких места на којима су ангажоване ОСИ	Број	2020	-	-	90	-	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД
Број подржаних програма/пројеката у области спорта и рекреације који укључују ОСИ	Број	2020	-	-	2	2	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук.процењена фин. средства (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
3.1.1	Унапређење информационе приступачности на бирачким местима (Ангажовање ОСИ у бирачким одборима)	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Политичке странке	2022. (за време избора)	235.000,00	2021: - 2022: 235.000,00 2023: -	Трансфери из републичког буџета: 235.000,00
3.1.2	Подршка социјално укључивим програмима у спортској афирмацији ОСИ	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Спортски савез	Сваке године	-	2021: - 2022: - 2023: -	У оквиру редовне активности

МЕРА 3.2	Информисање и едукација о животу и потребама ОСИ		Тип мере:	Информативно едукативна			
Носилац мере:	Град Ужице – ГУ за послове органа града, општу управу и друштвене делатности		Партнери:	Удружења ОСИ, локални и регионални медији			
Период спровођења:	2021-2023.		Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):			-	
Процењена фин. средстава по годинама (РСД):	2021: - 2022: - 2023: -		Процењена фин. средстава по изворима финансирања			Буџет ЈЛС: - Донатори: -	
Показатељи на нивоу мере	Јединица мере	Базна	Базна	Циљне вредности			Извор провере

(показатељи резултата)		година	вредност	2021.	2022.	2023.	
Број промотивних догађаја	број	2020	-	-	2	2	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД
Број емитованих програма на локланим и регионалним медијима	број	2020	-	5	10	10	Извештај ГУ за послове органа града, ОУ и ДД

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук.процењена фин. средства (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
3.2.1	Организовање трибина	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Удружења ОСИ	Сваке године од 2022.	-	2021: - 2022: - 2023: -	У оквиру редовне активности
3.2.2	Припрема и емитовање емисија на локалним и регионалним медијима	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Удружења ОСИ Локални и регионални медији	континуирано	-	2021: - 2022: - 2023: -	У оквиру постојећих медијских програма

МЕРА 3.3:	Остваривање права на рад ОСИ		Тип мере:	Подстицајна			
Носилац мере:	Град Ужице - ГУ за послове органа града, ОУ и ДД		Партнери:	НСЗ-Филијала Ужице, удружења ОСИ, јавна предузећа, установе и институције, Дом здравља Ужице, РРА Златибор, РПК Ужице			
Период спровођења:	2021-2023.		Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):			18.299.800,00	
Процењена фин. средстава по годинама (РСД):	2021: 4.900.000,00 2022: 6.430.400,00 2023: 6.969.400,00		Процењена фин. средстава по изворима финансирања			Буџет ЈЛС: 9.122.500,00 Други извори: 9.177.300,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2021.	2022.	2023.	
Број покренутих иницијатива за запошљавање ОСИ у јавним предузећима, институцијама и	број	2020	-	1	2	4	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД

установама							
Број обука за познатог послодавца	Број	2020.	-	-	3	3	Извештај НСЗ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Ук. процењ. фин. средства (РСД)	Процењена фин. средства по годинама (РСД)	Процењена фин. средства по изворима (РСД)
3.3.1	Развијање иницијатива за запошљавање ОСИ у јавним предузећима, институцијама и установама	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	НСЗ Јавна предузећа, установе и институције	Континуирано	-	2021: - 2022: - 2023: -	У оквиру редовне активности
3.3.2	Унапређење мера активне политике запошљавања за ОСИ у оквиру ЛАПЗ-а (јавни радови)	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	НСЗ	Сваке године	16.219.000,00	2021: 4.900.000,00 2022: 5.390.000,00 2023: 5.929.000,00	Буџет ЈЛС: 8.272.000,00 НСЗ: 7.947.000,00
3.3.3	Стручно-консултативна подршка оснивању социјалних предузећа	ГУ за инвестиције и развој	Удружења ОСИ РРА Златибор	континуирано	-	2021: - 2022: - 2023: -	У оквиру редовне активности
3.3.4	Ангажовање ОСИ на немедицинским пословима у Дому здравља	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Дом здравља	Сваке године	1.360.800,00	2021: - 2022: 680.400,00 2023: 680.400,00	Субвенције државе 510.300,00 Буџет ЈЛС 850.500,00
3.3.5	Истраживање потреба послодаваца (и дефинисање програма професионалне рехабилитације)	Члан ГВ за привреду	РПК Ужице, РРА Златибор, удружења ОСИ	До краја трећег квартала 2021. године	-	2021: -	У оквиру редовне активности
3.3.6	Спровођење програма професионалне рехабилитација ОСИ	ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	НСЗ	Континуирано од 2022.	720.000,00	2021: - 2022: 360.000,00 2023: 360.000,00	НСЗ: 720.000,00

7 ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА

Израдом и усвајањем *Програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023. године* стварају се услови за доследно спровођење дефинисаних мера и активности уз обезбеђивање потребних финансијских ресурса из буџета Града Ужица у годинама реализације *Програма*, са једне стране, као и предуслови за аплицирање локалне власти на различитим конкурсима за финансирање мера, пројеката и активности за унапређење положаја ОСИ, расписаних од стране донатора или виших нивоа власти, са друге стране.

Програм садржи и процену трошкова активности/пројеката, а неопходно је вршити и адекватно планирање дефинисаних расхода по мерама и активностима у конкретним програмима буџета Града, ради остваривања циљева програмског буџетирања и то:

- класификација расхода и издатака према уже дефинисаним надлежностима и мерама корисника буџета,
- одређивање конкретне сврхе на које се средства троше,
- одређивање начина потрошња средстава, а такође и повезаности са средњорочним циљевима,
- утврђивање елемената за мерење учинка спровођења мера.

Од програмског буџета на нивоу јединице локалне самоуправе, очекује се да исти:

- пружа јединствен оквир за утврђивање приоритетних расхода и издатака,
- унапређује координацију политикаради остваривања националних и локалнихсоцијалних циљева,
- обезбеђује финансијски контекст средњорочним плановима корисника буџета,
- омогућава свим заинтересованим странама да уоче неефикасно трошење јавних средстава,
- доприноси унапређењу услуга јавне управе кроз процену односа њихове цене и квалитета,
- омогућава израду буџета који је транспарентнији и разумљивији за грађане.

Један од битних фактора у постављању релације између активности, рокова и извора финансирања, била је и динамика планирања и спровођења програмских активности/пројеката финансираних из буџета, односно донаторских средстава.

На средњорочном плану спровођења активности (од којих се неке активности спроводе само у једној години, а неке се спроводе у континуитету, током три године) предвиђају се планирања средстава из буџета Града Ужица у следећим износима:

Редни број	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета Града Ужица 2021-2023. године
1	1.1.2	Спровођење оперативног плана (јавни објекти)	* ²⁷
2	1.1.3	Спровођење оперативног плана (саобраћајнице, јавни простор, паркинзи)	* ²⁸
3	1.1.4	Израда мапе приступачности	200.000,00
4	1.2.3	Обуке за знаковни језик за представнике установа и институција	60.000,00
5	2.1.1	Проширење услуге геронто-домаћнице на сеоско подручје (на 3 села)	4.700.000,00
6	2.1.2	Успостављање услуге дневног боравка за одрасле	3.000.000,00
7	2.1.3	Унапређење услуге прилагођени превоз деце и младих са сметњама у развоју корисника услуге дневног боравка	2.700.000,00

²⁷ Биће дефинисано до краја 2021. године (након спровођења активности 1.1.1)

²⁸ Биће дефинисано до краја 2021. године (након спровођења активности 1.1.1)

Редни број	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета Града Ужица 2021-2023. године
8	2.1.4	Инклузивни савето-едукативни и социо-терапеутски центар за децу са сметњама у развоју и ОСИ (Саветовалиште за лица са инвалидитетом)	5.923.998,00
9	2.1.5	Повећање обухвата услуге личног пратиоца за децу	45.300.000,00
10	2.1.6	Унапређење услуге помоћи у кући за породице деце са сметњама у развоју и деце са инвалидитетом	8.606.000,00
11	2.1.7	Повећање обухвата услуге персоналног асистента	9.100.000,00
12	3.3.2	Унапређење мера активне политике запошљавања за ОСИ у оквиру ЛАПЗ-а (јавни радови)	8.272.000,00
13	3.3.4	Ангажовање ОСИ на немедицинским пословима у Дому здравља	850.500,00
I.		Укупно за спровођење активности Програма из буџета Града Ужица:	87.992.498,00

Одлуком о буџету Града Ужица, у наредним годинама важења овог *Програма*, потребно је предвидети износе средстава из других извора, а у складу са релевантним информацијама о конкурсима потенцијалних донатора/финансијера у предстојећем периоду и то:

- Донације од иностраних земаља – извор 05;
- Донације од међународних организација – извор 06;
- Трансфере од других нивоа власти – извор 07;
- Добровољне трансфере од физичких и правних лица – извор 08.

Предметни извори финансирања су представљени у акционом плану са ознаком „донаторска средства“/“други извори финансирања“ и сл., односно у наредној табели, према следећем:

Редни број	Ознака активности	Активност	Финансирање из донаторских средстава у периоду 2021-2023. године
1	2.1.4	Инклузивни савето-едукативни и социо-терапеутски центар за децу са сметњама у развоју и ОСИ (Саветовалиште за лица са инвалидитетом)	3.550.730,00
2	3.1.1	Унапређење информационе приступачности на бирачким местима (Ангажовање ОСИ у бирачким одборима)	235.000,00
3	3.3.2	Унапређење мера активне политике запошљавања за ОСИ у оквиру ЛАПЗ-а (јавни радови)	7.947.000,00
4	3.3.4	Ангажовање ОСИ на немедицинским пословима у Дому здравља	510.300,00
5	3.3.6	Спровођење програма професионалне рехабилитација ОСИ	720.000,00
II.		Укупно за спровођење активности Програма из других извора:	????

Идентификацију донаторских средстава по изворима и износима, односно наменама за које донатори одобравају средства, као и динамику трајања сваког пројекта и процењене износе који би се могли односити на особе са инвалидитетом, у овом тренутку није било могуће свуда прецизно проценити (имајући у виду да су пројекти углавном у оквиру много већих целина или намена).

Финансирање предвиђених мера, по предложеним активностима/пројектима у оквиру појединих посебних циљева из *Програма*, подразумева њихово буџетирање путем *Одлуке о буџету Града Ужица* у периоду спровођења Програма, дакле у периоду од 2021-2023, у складу са расположивим изворима финансирања у конкретној години буџетске потрошње. У складу са *Упутством за*

израду програмског буџета, спровођење појединих мера потребно је планирати **као програмску активност** (текућа и континуирана делатност корисника буџета чијим спровођењем се постижу циљеви који доприносе достизању циљева програма), односно **као пројекат** (временски ограничен пословни подухват корисника буџета са јасно дефинисаним исходом, односно променом која се жели постићи, потребним ресурсима и управљачком структуром). Када се посматрају поједине области којима се *Програм* бави, онда поједине мере и активности по посебним циљевима припадају разним програмима локалног буџета.

Посебан циљ 1: Уклањање баријера које отежавају инклузију особа са инвалидитетом

Према предложеној мери 1.1. из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за финансирање израде мапе приступачности у оквиру програмске активности 0602-0001 функционисање локалне самоуправе и градских општина (ГУ за урбанизам, изградњу и имовинско-правне послове) на економској класификацији 423-Услуге по уговору.

За меру 1.2 из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за финансирање обуке за знаковни језик за представнике установа и институција (из различитих сектора) у оквиру програмске активности 0602-0001 функционисање локалне самоуправе и градских општина (ГУ за послове органа, општу управу и друштвене делатности) на економској класификацији 424-Специјализоване услуге по уговору.

Посебан циљ 2: Унапређење услуга социјалне заштите за особе са инвалидитетом

Према предложеној мери 2.1. из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за успостављање услуге дневног боравка за одрасле, проширење услуге помоћи у кући за стара инвалидна лица у сеоском подручју, пружање услуге - лични пратилац детета, превоз корисника дневног боравка деце и младих са сметњама у развоју, услуга помоћи у кући за децу са сметњама у развоју и пружање услуге персоналне асистенције од стране Градског центра за услуге социјалне заштите у оквиру програмске активности 0901: Дневне услуге у заједници.

Буџетска средства за Инклузивни савето-едукативни и социо-терапеутски центар за децу са сметњама у развоју и ОСИ (Саветовалиште за лица са инвалидитетом) потребно је планирати у оквиру пројекта 0901-7003 Пројекат Саветовалиште за лица са инвалидитетом.

Посебан циљ 3: Укључивање особа са инвалидитетом у све аспекте друштвеног живота у заједници

Према предложеној мери 3.3 из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за финансирање мера активне политике запошљавања у оквиру програмске активности 1501-0002: Мере активне политике запошљавања.

Буџетска средства за ангажовање ОСИ на немедицинским пословима у Дому здравља потребно је предвидети у оквиру програмске активности 0602-0001 функционисање локалне самоуправе и градских општина.

8 ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНАКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

У овом поглављу постављен је основ за праћење спровођења *Програма*, као и вредновање учинка који ће бити постигнут његовом имплементацијом, у смислу утврђивања одговорности како за реализацију конкретних мера и активности, тако и за оствареност дефинисаних циљева *Програма*, затим за дефинисање рокова за извештавање, модела извештаја и одговорности за њихово састављање, а такође, и начина праћења спровођења *Програма* и интерне комуникације међу актерима укљученим у овај процес.

Сврха овог поглавља јесте да се јасном поделом улога и одговорности, као и прецизирањем поступка спровођења, мониторинга и евалуације *Програма* омогући, у задатим околностима, постизање оптималних резултата за особе са инвалидитетом града Ужица у односу на планиране циљеве, мере и активности.

8.1 Поступак спровођења и одговорност актера

Програм за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023. године спроводи се реализацијом мера, односно пројеката и активности утврђених у поглављу 6 - Акциони план (у даљем тексту: АП), а одговорност за спровођење имају субјекти који су у Акционом плану наведени као "носиоци", а то су органи и организационе јединице (градске управе и сл.) јединице локалне самоуправе Ужице. Целокупан процес ће координирати **Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности** (у даљем тексту: ГУ за послове органа града, ОУ и ДД).

Спровођење мера, активности и пројеката у оквиру посебних циљева ће пратити **Радна група** која је именована и за израду *Програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом* (у даљем тексту: Радна група), а стручне и административне послове за потребе Радне групе ће обављати ГУ за послове органа града, ОУ и ДД.

У непосредној реализацији мера, активности и пројеката обухваћених *Програмом* активно учествују актери који су у оквиру акционог плана (поглавље 6) наведени као "партнери", међу којима се поред органа и организационих јединица ЈЛС Ужице, између осталог, налазе: Центар за социјални рад Ужице, Дом здравља Ужице, Национална служба запошљавања – Филијала Ужице, Црвени крст Ужице, Градски центар за услуге социјалне заштите, јавна предузећа, удружења особа са инвалидитетом и други локални актери.

Праћење спровођења појединачних активности и пројеката врши се преко показатеља за мерење учинака (индикатора) који су дефинисани за општи циљ, посебне циљеве и мере. Поступак праћења обухвата низ задатака међу којима се, између осталог, налазе:

- 1) редовна комуникација и размена информација између свих актера укључених у реализацију *Програма* електонским путем, одржавањем периодичних састанака и подношењем извештаја,
- 2) прикупљање свих података и информација о томе како тече реализација конкретних мера и активности, укључујући и формирање евиденција које до сада нису вођене, а битне су за вредновање учинка—обезбеђеност и утрошак буџетских средстава за реализацију *Програма*, поштовање временског оквира спровођења активности, ниво укључености партнера и квалитет сарадње између партнера, број крајњих корисника, оствареност планираних индикатора итд.,
- 3) дефинисање превентивних мера у случају појаве ризика који могу угрозити спровођење *Програма*, односно, предлагање конкретних акција за решавање проблема када се они појаве и када угрозе спровођење конкретних активности и пројеката,
- 4) информисање јавности и свих заинтересованих страна о томе како тече спровођење *Програма*,

5) припрему и подношење годишњих и трогодишњег извештаја о реализацији *Програма*.

У поступку праћења спровођења Програма најмање два пута годишње ће се организовати координациони састанци свих актера непосредно укључених у спровођење *Програма*, а састанке сазива и организује Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности у сарадњи са Радном групом.

8.2 Вредновање учинка и извештавање

За разлику од мониторинга спровођења *Програма* који представља континуиран процес током целокупног периода на који се *Програм* усваја, евалуација односно вредновање учинка оствареног применом *Програма* биће периодично рађена.

Вредновање учинка подразумева оцену релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости *Програма* у циљу његовог преиспитивања и унапређења, било у процесу његове ревизије или током новог процеса стратешког планирања. Вредновање учинака јавних политика спроводи се уз узимање у обзир података и информација добијених од свих органа и организација које су одговорне за спровођење мера односно активности јавних политика, као и података и информација које су прибављене из других извора, а које се односе на учинке тих јавних политика.

Ex-post анализа ефеката јесте процес који омогућава сагледавање стварних позитивних и негативних, директних и индиректних ефеката које мере садржане у документу јавне политике, производе током примене, како би се утврдило да ли је неопходно предузети додатне и/или корективне мере у циљу смањења негативних ефеката на најмању могућу меру, отклањања узрока проблема насталих у току спровођења јавне политике, те постизања зацртаних циљева.

Годишњи извештај о реализацији Програма, припрема Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности и исти подноси Радној групи на усвајање. Након тога се годишњи извештај доставља Градском већу које даје сагласност на годишњи извештај најкасније до 31. марта текуће године за претходну.

Наиме, Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности ће пратити имплементацију мера, активности и пројеката и координирати све активности у вези са имплементацијом сваког посебног циља. ГУ за ДД најкасније до 31. јануара текуће године доставља образац годишњег извештаја свим партнерима да га попуне у погледу остварених индикатора за мере у чијој реализацији су непосредно учествовали. Рок за прикупљање података за потребе годишњег извештаја не може бити дужи од месец дана. ГУ за ДД ће, након добијања података, приступити обједињавању годишњег извештаја за све посебне циљеве. Након тога ће Радна група размотрити и усвојити извештај на који сагласност даје Градско веће града Ужица.

Трогодишњи извештај о реализацији Програма припрема Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности и исти подноси Радној групи на усвајање. Након тога се трогодишњи извештај доставља Градском већу које разматра исти и доставља га Скупштини града Ужица најкасније у року од 120 дана по истеку треће календарске године од дана усвајања *Програма*. Подела одговорности и начин припреме трогодишњег извештаја су исти као и код годишњих извештаја.

9 ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ГУ	Градска управа
ГУ за послове органа града, ОУ и ДД	Градска управа за послове органа града, општу управу и друштвене делатности
ГУ за урбанизам	Градска управа за урбанизам, изградњу и имовинско-правне односе
ДД	Друштвене делатности
ДЗ	Дом здравља
ЕУ	Европска унија
ИОП	Индивидуални образовни план
ИРК	Интерресорна комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
ЛАП	Локални акциони план
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
НВО	Невладине организације
НСЗ	Национална служба за запошљавање
НСТЈ	Номенкатура статистичких територијалних јединица
ОСИ	Особе са инвалидитетом
ОЦД	Организације цивилног друштва
ОШ	Основна школа
ПИО фонд	Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање
Програм	Програм за унапређење положаја особа са инвалидитетом у граду Ужицу за период 2021-2023.
ПУ	Предшколска установа
РЗС	Републички завод за статистику
РС	Република Србија
РФЗО	Републички фонд здравственог осигурања
СГНС	Савеза глувих и наглувих Србије
СДЦ	Швајцарска агенција за развој и сарадњу
СИПРУ	Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва
Стратегија	Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године
ЦОР	Циљеви одрживог развоја

10 ПРИЛОЗИ

10.1 ПРИЛОГ 1 – Статистички подаци који су коришћени у опису стања

Табела П1: Становништво према статусу инвалидитета, старости, полу и типу насеља

Област Општина/град	Становништво укупно			Особе са инвалидитетом		
	Укупно	Мушко	Женско	Укупно	Мушко	Женско
Република Србија	7186862	3499176	3687686	571780	238940	332840
Испод 15 година	1025278	527308	497970	6924	4040	2884
15-19	401994	206968	195026	3928	2305	1623
20-29	920027	470142	449885	10319	6146	4173
30-49	1944210	973832	970378	49917	27649	22268
50-59	1116623	544074	572549	92754	45803	46951
60-64	528414	249785	278629	63170	29954	33216
65 и више	1250316	527067	723249	344768	123043	221725
Просечна старост	42.24	40.86	43.55	66.86	63.77	69.08
Градска	4271872	2039105	2232767	280275	114480	165795
Испод 15 година	619620	318697	300923	4019	2344	1675
15-19	235903	121027	114876	2036	1205	831
20-29	573710	286605	287105	5710	3412	2298
30-49	1209101	588595	620506	26674	14588	12086
50-59	657728	307049	350679	46619	22242	24377
60-64	310804	141502	169302	31070	14468	16602
65 и више	665006	275630	389376	164147	56221	107926
Просечна старост	41.31	39.83	42.66	66.21	62.76	68.59
Остала	2914990	1460071	1454919	291505	124460	167045
Испод 15 година	405658	208611	197047	2905	1696	1209
15-19	166091	85941	80150	1892	1100	792
20-29	346317	183537	162780	4609	2734	1875
30-49	735109	385237	349872	23243	13061	10182
50-59	458895	237025	221870	46135	23561	22574
60-64	217610	108283	109327	32100	15486	16614
65 и више	585310	251437	333873	180621	66822	113799
Просечна старост	43.60	42.30	44.91	67.48	64.70	69.56
Златиборска област	286549	141662	144887	21882	9039	12843
Испод 15 година	41410	21242	20168	175	100	75
15-19	16853	8641	8212	101	54	47

Област Општина/град	Становништво укупно			Особе са инвалидитетом		
	Укупно	Мушко	Женско	Укупно	Мушко	Женско
20-29	36269	18983	17286	293	170	123
30-49	74978	37767	37211	1598	894	704
50-59	46781	23258	23523	3371	1615	1756
60-64	19913	9740	10173	2156	1001	1155
65 и више	50345	22031	28314	14188	5205	8983
Просечна старост	42.30	41.19	43.39	68.26	65.91	69.91
Градска	146729	71180	75549	7832	3211	4621
Испод 15 година	22207	11302	10905	82	49	33
15-19	9048	4634	4414	52	31	21
20-29	20071	10293	9778	155	95	60
30-49	40991	19712	21279	708	386	322
50-59	24231	11455	12776	1403	625	778
60-64	10106	4873	5233	853	398	455
65 и више	20075	8911	11164	4579	1627	2952
Просечна старост	40.41	39.42	41.35	66.03	63.14	68.05
Остала	139820	70482	69338	14050	5828	8222
Испод 15 година	19203	9940	9263	93	51	42
15-19	7805	4007	3798	49	23	26
20-29	16198	8690	7508	138	75	63
30-49	33987	18055	15932	890	508	382
50-59	22550	11803	10747	1968	990	978
60-64	9807	4867	4940	1303	603	700
65 и више	30270	13120	17150	9609	3578	6031
Просечна старост	44.29	42.97	45.62	69.50	67.44	70.96
Град Ужице	78040	37874	40166	4754	2003	2751
Испод 15 година	10537	5316	5221	39	28	11
15-19	4360	2274	2086	28	16	12
20-29	9917	5053	4864	86	48	38
30-49	21496	10494	11002	372	222	150
50-59	13206	6382	6824	795	388	407
60-64	5491	2708	2783	449	220	229
65 и више	13033	5647	7386	2985	1081	1904
Просечна старост	42.48	41.43	43.46	67.79	64.79	69.98

Област Општина/град	Становништво укупно			Особе са инвалидитетом		
	Укупно	Мушко	Женско	Укупно	Мушко	Женско
Градска	59747	28673	31074	2824	1206	1618
Испод 15 година	8441	4215	4226	29	21	8
15-19	3522	1820	1702	22	13	9
20-29	8104	4068	4036	66	37	29
30-49	17197	8216	8981	261	157	104
50-59	9932	4684	5248	528	248	280
60-64	4028	1947	2081	290	144	146
65 и више	8523	3723	4800	1628	586	1042
Просечна старост	41.07	40.14	41.93	66.12	62.82	68.59
Остала	18293	9201	9092	1930	797	1133
Испод 15 година	2096	1101	995	10	7	3
15-19	838	454	384	6	3	3
20-29	1813	985	828	20	11	9
30-49	4299	2278	2021	111	65	46
50-59	3274	1698	1576	267	140	127
60-64	1463	761	702	159	76	83
65 и више	4510	1924	2586	1357	495	862
Просечна старост	47.07	45.48	48.67	70.24	67.77	71.97

Извор: Попис 2011, Републички завод за статистику

Табела П2: Особе са инвалидитетом према статусу инвалидитета, старости и полу,

Област Општина/град	Проблеми са					
	видом	слухом	ходом/пе њањем уз тепенице	памћењем / концентра- цијом	самоста- лношћу	комуника- цијом
Република Србија	239454	144648	340029	96032	88188	58202
Испод 15 година	2496	1102	2255	2127	2342	2835
15-19	1353	595	1224	1233	1177	1425
20-29	3720	1611	3393	2937	2497	3281
30-49	17835	7934	22165	10485	6905	8447
50-59	41093	16083	48723	12473	7784	6739
60-64	26767	12248	36455	7213	5888	3967
65 и више	146190	105075	225814	59564	61595	31508
Мушко	95479	68298	127474	39549	34849	27259

Област Општина/град	Проблеми са					
	видом	слухом	ходом/пе њањемус тепенице	памћењем / концентра цијом	самоста лношћу	комуника -цијом
Испод 15 година	1390	627	1293	1289	1402	1748
15-19	715	360	709	780	717	902
20-29	2131	982	2021	1792	1457	2000
30-49	9061	4732	12220	5936	3904	5002
50-59	19144	9498	23443	6446	4276	3979
60-64	12062	7132	16615	3672	3104	2269
65 и више	50976	44967	71173	19634	19989	11359
Женско	143975	76350	212555	56483	53339	30943
Испод 15 година	1106	475	962	838	940	1087
15-19	638	235	515	453	460	523
20-29	1589	629	1372	1145	1040	1281
30-49	8774	3202	9945	4549	3001	3445
50-59	21949	6585	25280	6027	3508	2760
60-64	14705	5116	19840	3541	2784	1698
65 и више	95214	60108	154641	39930	41606	20149
Златиборска област	9693	6244	13397	3650	3411	2124
Испод 15 година	60	22	67	50	74	70
15-19	40	9	41	24	33	32
20-29	82	50	126	75	95	92
30-49	533	277	787	331	284	297
50-59	1552	602	1831	427	271	237
60-64	935	409	1289	243	175	119
65 и више	6491	4875	9256	2500	2479	1277
Мушко	3855	2890	4927	1412	1300	930
Испод 15 година	33	13	36	31	42	42
15-19	21	5	17	14	18	21
20-29	50	30	75	43	52	59
30-49	269	161	432	187	163	178
50-59	697	348	855	223	141	131
60-64	407	245	562	116	98	77
65 и више	2378	2088	2950	798	786	422
Женско	5838	3354	8470	2238	2111	1194

Област Општина/град	Проблеми са					
	видом	слухом	ходом/пе њањемус тепенице	памћењем / концентра- цијом	самоста- лношћу	комуника- цијом
Испод 15 година	27	9	31	19	32	28
15-19	19	4	24	10	15	11
20-29	32	20	51	32	43	33
30-49	264	116	355	144	121	119
50-59	855	254	976	204	130	106
60-64	528	164	727	127	77	42
65 и више	4113	2787	6306	1702	1693	855
Град Ужице	1819	1292	2956	703	709	457
Испод 15 година	12	7	16	12	16	15
15-19	11	3	10	4	13	7
20-29	27	16	42	14	23	18
30-49	117	66	176	65	52	62
50-59	304	136	461	80	54	47
60-64	152	81	276	39	35	27
65 и више	1196	983	1975	489	516	281
Мушко	722	608	1119	284	267	217
Испод 15 година	9	6	11	9	12	12
15-19	6	3	3	3	7	6
20-29	18	7	22	7	12	10
30-49	56	39	105	41	29	39
50-59	137	76	228	43	24	26
60-64	71	48	125	16	18	17
65 и више	425	429	625	165	165	107
Женско	1097	684	1837	419	442	240
Испод 15 година	3	1	5	3	4	3
15-19	5	-	7	1	6	1
20-29	9	9	20	7	11	8
30-49	61	27	71	24	23	23
50-59	167	60	233	37	30	21
60-64	81	33	151	23	17	10
65 и више	771	554	1350	324	351	174

Извор: Попис 2011, Републички завод за статистику